

ADEPT și EXPERT-GRUP

EUROMONITOR

Numărul 4 (26), Ediția VII

Implementarea reformelor în contextul cooperării UE-RM - Evaluarea progresului în perioada octombrie-decembrie 2012 și sumarul anului 2012

***Raportul apare cu sprijinul financiar al Fundației Soros-Moldova în cadrul proiectului
„Relațiile UE - Moldova – Monitorizarea Progresului în contextul
Politicii Europene de Vecinătate”
implementat de
Asociația pentru Democrație Participativă „ADEPT” și Centrul Analitic Independent
„EXPERT-GRUP”***

Autori: *Igor BOȚAN
Elena PROHNIȚCHI
Ana POPA
Victoria VASILESCU
Adrian LUPUȘOR
Valeriu PROHNIȚCHI*

Notă: *Autorii au realizat acest raport cu bună-credință și bune intenții. Numai autorii sunt responsabili de afirmațiile și concluziile exprimate, care nu sunt în mod necesar împărtășite de Fundația Soros-Moldova, Guvernul Republicii Moldova sau alte instituții menționate în raport.*

CUPRINS

INTRODUCERE	3
Secțiunea I. REFORMELE ÎN DOMENIILE PRIORITARE (POLITICE)	4
SUMAR PENTRU ANUL 2012	4
PROTECȚIA ȘI REALIZAREA DREPTURILOR OMULUI	6
REFORMA JUSTIȚIEI	10
COMBATerea CORUPȚIEI.....	14
REGLEMENTAREA TRANSNISTREANĂ	17
Secțiunea II. REFORMELE ÎN DOMENIILE PRIORITARE (ECONOMICE)	22
SUMAR	22
PIEȚE ȘI POLITICI FINANCIARE	23
INSTITUȚII DE REGLEMENTARE A PIEȚII	28
POLITICI COMERCIALE.....	32
DEZVOLTAREA DURABILĂ ȘI PROMOVAREA DIALOGULUI SOCIAL	35
DESPRE ORGANIZAȚII.....	37

INTRODUCERE

Republica Moldova este o țară parteneră a Uniunii Europene în cadrul Politicii Europene de Vecinătate (PEV). În contextul PEV, în anul 2005 a fost semnat Planul de Acțiuni Uniunea Europeană - Republica Moldova (PAUERM), pentru o perioadă de trei ani și care se baza pe Acordul de Parteneriat și Cooperare (APC). Formal, perioada pentru care a fost semnat PAUERM a expirat, acesta însă mai rămâne relevant în măsura în care până în anul 2013 UE va direcționa, pe baza prevederilor PAUERM, asistența sa acordată Moldovei.

La 12 ianuarie 2010 Republica Moldova și Uniunea Europeană s-au angajat în negocierea unui Acord de Asociere, care să înlocuiască APC. În paralel, autoritățile comunitare au negociat și la finele anului 2010 au definitivat cu Guvernul Republicii Moldova Planul de Acțiuni în domeniul liberalizării regimului de vize¹, iar unul din cele 4 compartimente ale Acordului face referire la drepturile fundamentale ale omului. O parte a viitorului Acord de Asociere se va referi la o eventuală Zonă de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzătoare (ZLSAC) și Uniunea Europeană a remis executivului moldovean un set de recomandări, care au fost transpuse în Hotărârea Guvernului nr.1125 din 14.12.2010 cu privire la aprobarea Planului de acțiuni al Republicii Moldova privind implementarea Recomandărilor Uniunii Europene pentru instituirea ZLSAC². În luna decembrie 2011, Comisia Europeană a anunțat despre lansarea negocierilor referitoare la crearea Zonei de Liber Schimb cu Republica Moldova, iar în luna martie 2012 s-a desfășurat prima rundă de negocieri.

În 2011, Comisia Europeană a inițiat procesul de reformare a PEV, ca urmare a valului de revoluții în vecinătate de sud a Uniunii Europene și a regresului democratic în statele din vecinătatea estică. Politica Europeană de Vecinătate revizuită pune un accent pe principiul diferențierii, care prevede că gradul de aprofundare a relațiilor dintre UE și statele partenere, precum volumul de asistență oferită de UE va depinde de succesele obținute în promovarea reformelor. Criteriile în baza cărora UE va evalua performanța statelor partenere țin în primul rând de promovarea și consolidarea valorilor democratice – democrația, statul de drept, respectarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, independența justiției, combaterea corupției, respectarea libertăților mass-media și promovarea societății civile. UE va evalua și în ce măsură statele partenere promovează creșterea economică incluzivă.

Reieșind din principiile promovate de UE în relații cu partenerii săi și din angajamentele asumate de către Guvernul Republicii Moldova în procesul de integrare europeană autorii raportului Euromonitor, ADEPT și EXPERT-GRUP au decis să-și focuseze atenția asupra reformelor implementate de către autoritățile Republicii Moldova în câteva domenii cheie pentru avansarea asocierii politice și integrării economice cu Uniunea Europeană. Următoarele domenii, separate în două categorii – politică și economică - au fost supuse procesului de monitorizare:

Domeniul politic	Domeniul economic
<ol style="list-style-type: none"> 1. Protecția și realizarea drepturilor omului 2. Reforma justiției 3. Combaterea corupției 4. Reglementarea transnistreană 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Piețe și politici financiare 2. Instituții de reglementare a pieții 3. Politici comerciale 4. Dezvoltarea durabilă și promovarea dialogului social

¹ Guvernul RM a aprobat un Program național de implementare a Planului de Acțiuni în domeniul liberalizării regimului de vize (HG 122/04.03.2011), precum și un Plan de măsuri adiționale cu aceeași tematică (HG nr.130 din 24.02.2012).

² În continuare în text - Planul de Acțiuni privind implementarea Recomandărilor UE.

Secțiunea I. REFORMELE ÎN DOMENIILE PRIORITARE (POLITICE)

SUMAR PENTRU ANUL 2012

Pe parcursul anului 2012, autoritățile au continuat să armonizeze cadrul legislativ național în **domeniul protecției drepturilor omului** cu cel al UE, în special privind anti-discriminarea, prevenirea și combaterea torturii. A fost adoptat Planul de acțiuni în domeniul drepturilor omului pentru anii 2011-2014, completat cu mai multe măsuri care să îndeplinească recomandările făcute Moldovei în cadrul exercițiului de Evaluare Periodică Universală. Însă ineficiența mecanismelor naționale de protecție, atitudinea deseori nepăsătoare a organelor de drept și a instanțelor judecătorești față de protecția drepturilor omului nu au permis înregistrarea unor progrese semnificate în domeniul realizării drepturilor omului în 2012. Rămân probleme legate de prevenirea și investigarea cazurilor de tortură și celor de discriminare, realizarea dreptului de acces la informație și a libertății presei și de exprimare, asigurarea dreptului la un proces echitabil, drepturilor copilului, prevenirea violenței domestice etc. Lipsa tradițională a resurselor financiare pentru realizarea planurilor de acțiuni în domeniu nu a permis implementarea eficientă a acestora. În același timp, din motive politice trenează realizarea obiectivului de îmbunătățire a cadrului legislativ ce reglementează activitatea mijloacelor de informare în masă, în special în subiecte privind interzicerea concentrării proprietății media și a oligopolului pe piața de publicitate. Tergiversarea examinării de către instanță a cazului NIT, precum și refuzul repetat al CCA de a acorda licență de emisie prin cablu portalului Moldnews, simpatizant al opoziției, au generat îngrijorări privind libertatea presei în Republica Moldova în rândul oficialilor externi.

Adoptarea și punerea în aplicare a Planului de Acțiuni pentru realizarea Strategiei de **reformare a justiției** a determinat acțiuni și proiecte ce au contribuit la schimbări pozitive în interiorul sistemului. Printre acțiunile importante sunt de remarcat: promovarea reformei procedurale, a organizării judecătorești și privind statutul judecătorului; revizuirea legislației privind funcționarea organelor de autoadministrare a justiției; adoptarea legislației privind selectarea și avansarea judecătorilor și a noilor reglementări privind activitățile speciale de investigații. Ulterior, au avut loc schimbări instituționale importante – a fost redus numărul de judecători la Curtea Supremă de Justiție, au fost aprobate noi structuri ale Curților de Apel și ale judecătorilor, activitatea mai multor judecători a fost facilitată prin angajarea asistenților personali. Și activitatea organelor de autoadministrare s-a îmbunătățit, au fost mai hotărâte intervențiile în materie de procedură disciplinară și de sancționare a încălcărilor legislației. Este benefică și promovarea unui buget mai mare ce urmează a fi asigurat pentru domeniul justiției în anul 2013. Cu toate că a fost prolific sub aspectul reformelor legislative și instituționale vizând sectorul justiției, anul 2012 nu a fost determinant pentru demonstrarea voinței și capacității autorităților de a implementa reforme profunde și calitative (eficiente). *Efectul reformelor întreprinse a fost minim, iar la nivel social, situația este percepută ca fiind în continuă degradare.* Cele mai mari îngrijorări le prezintă faptul că după un an „plin” de reforme, cetățenii au ajuns să aibă cea mai mică doză de încredere în justiție, înregistrată în sondajele periodice din ultimul deceniu. Nu a fost asigurată o coagulare suficientă a eforturilor reprezentanților autorităților politice și a celor din sistemul organelor de drept, iar influențele politice și de grup asupra domeniului justiției au continuat să se manifeste, sub diferite forme, afectând independența și credibilitatea justiției. Rămâne actuală problema investițiilor în sediile și dotările instanțelor, precum și problema remunerării și asigurării sociale a principalilor actori din sectorul justiției.

Evoluțiile în domeniul **combaterii corupției** au vizat demararea reformei Centrului Național Anticorupție, adoptarea și elaborarea unor reglementări anticorupție novatorii, inclusiv la nivel regional. Modificările în legislația penală au asigurat implementarea recomandărilor instituțiilor internaționale specializate. Ratingul Republicii Moldova în diverse evaluări internaționale a

crescut, inclusiv la aspectul percepție a corupției și asigurare a funcționalității instituțiilor statului. Acțiunile de combatere a corupției vizează funcționari de diferit rang, au demarat cercetări privind cazuri de corupție la nivel înalt. Acțiunile formale în domeniul prevenirii și combaterii corupției *nu au condus la schimbări sesizabile și cu efect durabil*. Reforma eficientă a CNA a fost prejudiciată prin târăgănarea adoptării actelor legislative și normative necesare, de politizarea procesului selectării prin concurs a conducerii CNA și neasigurarea funcționalității depline a structurilor colegiale și de control ale acestuia. Unul din cele mai mari eșecuri ale anului 2012 o reprezintă constituirea și funcționarea Comisiei Naționale de Integritate, precum și eșuarea controlului eficient al declarațiilor de averi, venituri și interese ale demnitarilor și funcționarilor publici. Noile politici anticorupție nu au determinat apariția și soluționarea unor dosare de rezonanță privind magistrați și demnitari publici, deși percepțiile de corupție în sistemul judiciar și guvernamental au persistat ori chiar s-au aprofundat. Îngrijorări aparte prezintă politizarea continuă a instituțiilor statului de drept, nerecunoașterea la nivel oficial a persistenței fenomenului corupției în sectorul judiciar, precum și manifestările de respingere a anumitor politici anticorupție. Restanțele în domeniul prevenirii și combaterii corupției politice (finanțarea partidelor politice și a campaniilor electorale) necesită o atenție sporită și abordare prioritară.

Reglementarea transnistreană a cunoscut în 2012 o evoluție sinuoasă. Reluarea negocierilor oficiale în formatul „5+2” în februarie 2012 a determinat soluționarea unor probleme social-economice. Însă refuzul părții transnistrene de a discuta subiectul statutului juridic al regiunii transnistrene, dar și lipsa unei viziuni comune a autorităților moldovenești și a părții transnistrene privind soluționarea unor probleme mai complexe au dus la deteriorarea semnificativă a relațiilor dintre Chișinău și Tiraspol în a doua jumătate a anului 2012. Declarația ministerială de la Dublin privind reglementarea conflictului transnistrean în formatul „5+2” indică asupra unei poziții comune a țărilor membre ale OSCE, însă menținerea suportului financiar și politic al Federației Ruse pentru regimul separatist transnistrean ar putea submina pe viitor procesul de negocieri.

PROTECȚIA ȘI REALIZAREA DREPTURILOR OMULUI

OBLIGAȚIILE ASUMATE DE REPUBLICA MOLDOVA

Adeziunea la valorile democratice este o condiție intrinsecă a procesului de integrare europeană. Nefiind un proces imediat, acesta presupune pe de o parte crearea unui cadru legislativ și instituțional care să garanteze promovarea și aplicarea drepturilor, principiilor și valorilor democratice, iar pe de altă parte aplicarea efectivă a acestora și sancționarea adecvată pentru încălcarea lor. La moment, Republica Moldova deține un cadru legislativ și instituțional destul de dezvoltat în domeniul protecției drepturilor omului, care se află într-un proces continuu de perfecționare. Însă problemele principale rămân a fi legate de realizarea drepturilor și libertăților omului, fapt consemnat în mai multe rapoartele naționale și internaționale, dar și de menținerea Moldovei sub monitorizarea Consiliului Europei.

În procesul său de integrare europeană, Republica Moldova și-a asumat mai mult angajamente privind respectarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, consacrate în documentele bilaterale, cum ar fi Planul de Acțiuni UE-RM, Planul de Acțiuni privind liberalizarea regimului de vize³ și incluse în mai multe documente naționale⁴. Conform acestor documente, Republica Moldova se angajează să îndeplinească următoarele măsuri de reformă:

- adoptarea și implementarea unei legislații anti-discriminare cuprinzătoare, inclusiv prin crearea unui mecanism instituțional adecvat și funcțional;
- ratificarea instrumentelor relevante ale ONU și Consiliului Europei în lupta împotriva discriminării.
- adoptarea și implementarea eficientă a măsurilor Planului Național cuprinzător de Acțiuni în domeniul drepturilor omului (PNADO), care să considere recomandările specifice ale structurilor ONU, OSCE / ODIHR, Consiliului Europei /ECRI și organizațiilor internaționale pentru drepturile omului.
- combaterea relelor tratamente și a impunității în activitatea organelor de drept;
- investigarea tuturor cazurilor de tortură raportate legate de evenimentele din aprilie 2009 și tragerea la răspundere a persoanelor vinovate;
- consolidarea independenței și a autonomiei de funcționare a Avocaților Parlamentari și a Centrului pentru Drepturile Omului;
- asigurarea respectării accesului la informație, a libertății de exprimare și a libertății mass media.

EVOLUȚII

Majoritatea evoluțiilor s-au limitat tradițional la îmbunătățirea cadrului legislativ național de asigurare a drepturilor omului, în corespundere cu standardele internaționale și recomandările organizațiilor internaționale pentru drepturile omului.

- După o consultare publică repetată în noiembrie 2012⁵ a proiectului de modificare și completare a Planului național de acțiuni în domeniul drepturilor omului (PNADO) pentru anii 2011-2014, Guvernul a aprobat documentul revizuit⁶ și l-a remis Parlamentului spre adoptare. Revizuirea PNADO a fost făcută pentru a respecta angajamentul Republicii Moldova față de organismele internaționale de a introduce în documentul respectiv măsuri pentru îndeplinirea recomandărilor în adresa Moldovei formulate în cadrul exercițiului de Evaluare Periodică Universală. Parlamentul a adoptat PNADO pe 26.12.2012.

³ Planul de acțiuni privind liberalizarea regimului de vize, accesibil pe <http://www.gov.md/doc.php?l=ro&id=3397&idc=447>.

⁴ Programul de activitate al Guvernului "Integrarea europeană: Libertate, Democrație, Bunăstare,, 2011-2014, Planul de acțiuni privind drepturile omului 2011-2014.

⁵ Proiectul s-a aflat în proces de consultare publică mai mult de jumătate de an.

⁶ HG nr .907 din 07.12.2012.

- Guvernul a aprobat Regulamentul cu privire la activitatea Consiliului pentru prevenirea și eliminarea discriminării și asigurarea egalității⁷. Regulamentul a fost ulterior adoptat de către Parlament pe 21.12.2012. În același timp, cu o săptămână înainte aprobarea Regulamentului de către Guvern, Parlamentul a hotărât constituirea Comisiei speciale de organizarea și desfășurare a concursului publice pentru selectarea candidaților la funcția de membru al Consiliului⁸. Potrivit hotărârii respective, Parlamentul urma să prezinte rezultatele concursului în decurs de o lună, lucru care nu s-a întâmplat⁹.
- Guvernul a aprobat o hotărâre prin care vor fi acordate indemnizații unice unui număr de 102 persoane civile și colaboratori ai organelor de drept care au avut de suferit în urma evenimentelor din 7 aprilie 2009¹⁰. Hotărârea respectivă vine să completeze lista victimelor evenimentelor din 7 aprilie 2009, aprobată prin HG nr. 192 din 4 aprilie 2012. Persoanele vor beneficia de compensații cuprinse între 3 și 7 mii de lei. Baniile vor fi alocați din fondul de rezervă al Guvernului.
- Pe 26.12.2012 a fost adoptat de către Parlament proiectul de lege pentru formularea Declarației Republicii Moldova la Convenția internațională privind eliminarea tuturor formelor de discriminare rasială, adoptată la New York la 21 decembrie 1965.
- Guvernul a aprobat mai multe modificări și completări la acte legislative (Codul penal, Codul de procedură civilă, Codul contravențional etc.) care urmăresc aducerea în concordanță a acestora cu prevederile Legii privind asigurarea egalității¹¹.
- O realizare majoră poate fi considerată aprobarea de către Parlament a mai multor completări la Codul Penal, Codul de Procedură Penală și Codul de Executare care urmează să asigure investigarea, urmărirea și pedepsirea eficientă a cazurilor de tortură sau tratament inuman sau degradat¹² și care au intrat în vigoare la sfârșitul anului 2012. Cele mai importante modificări sunt legate de introducerea torturii în rândul infracțiunilor deosebit de grave împotriva demnității umane și înăsprirea pedepsei pentru acest gen de infracțiuni. De asemenea, este exclusă prevederea privind excesul de putere, care era deseori utilizată pentru recalificarea actelor de tortură și respectiv acordarea unei pedepse mai blânde.

PROBLEME MAJORE

- Rămâne o problemă majoră asigurarea financiară a planurilor de acțiuni care vizează domeniul drepturilor omului. Deoarece raportul anual privind gradul de implementare a PPNADO pentru anul 2012 va fi prezentat de către Guvern abia în aprilie 2013, nu putem stabili cu exactitate în ce măsură acțiunile prevăzute în acest document pentru anul 2012 au fost realizate. Totuși, informația expusă de către instituțiile responsabile în timpul ședințelor Comisiei pentru implementarea Planului Național de Acțiuni în Domeniul Drepturilor Omului pentru 2011-2014, indică asupra problemelor acestora în realizarea în termen a măsurilor propuse ca urmare a lipsei de resurse financiare. În situația creată instituțiile de stat sunt constrânse să identifice de sine stătător resursele financiare necesare¹³.
- Se înregistrează mari întârzieri în reformarea instituției Avocatului parlamentar (Ombudsmanului). Conform PNADO 2011-2014, procesul de modificare a legislației

⁷ HG nr. 908 din 07.12.2012.

⁸ HP nr. 266 din 29.11.2012.

⁹ Concursul cu privire la selectarea candidaților la funcția de membru al Consiliului pentru prevenirea și eliminarea discriminării și asigurarea egalității pentru a fost anunțat la 20.12.2012, <http://www.parlament.md/Actualitate/Noutati/tabid/89/NewsId/690/Default.aspx>.

¹⁰ HG nr. 853 din 14.11.2012.

¹¹ Proiectul HG a fost aprobat la ședința Guvernului din 06.12.12 și poate fi accesat pe http://www.gov.md/public/files/ordinea_de_zi/06.12.2012/Intr20.pdf.

¹² Legea nr. 252 din 08.11.2012.

¹³ Vezi Ședința Comisiei pentru implementarea Planului Național de Acțiuni în Domeniul Drepturilor Omului pentru 2011-2014, din 31.10.2012, <http://www.privesc.eu/Arhiva/13125/Sedinta-Comisiei-pentru-Implementarea-Planului-National-de-Actiuni-in-Domeniul-Drepturilor-Omului--2011-1014->

naționale în vederea fortificării instituției Avocatului parlamentar (Ombudsmanului) și consolidării capacității Centrului pentru Drepturile Omului din Moldova (CpDOM) urma să se finalizeze în 2011, însă la finele anului 2012, acest obiectiv nu a fost realizat. Ca rezultat, în documentul revizuit al PNADO, adoptat în decembrie 2012, măsurile de reformare a CpDOM au fost transferate pentru perioada 2013-2014. La moment, Ministerul Justiției a elaborat deja un proiect de lege, însă acesta nu a fost încă supus unor consultări publice largi. În același timp, CpDOM a continuat să depună eforturi pentru creșterea gradului de vizibilitate și transparență a Centrului.

- Persistă problema tragerii la răspundere a celor vinovați de actele de tortură comise în timpul evenimentelor din aprilie 2009. După cum am menționat și în edițiile precedente ale raportului, procesul de investigare și de examinare a cauzelor în instanțele judecătorești este unul foarte lent. Potrivit ultimelor date furnizate de Procuratura generală¹⁴ din totalul de 139 de sesizări, în 71 de cauze au fost pornite cauze penale¹⁵, iar 28 de dosare (comparativ cu 27 de dosare raportate în trimestrul 3/2012) au fost expediate în instanță. În celelalte cazuri, urmărirea penală a fost fie încetată, fie suspendată. Doar 14 polițiști au fost condamnați (majoritatea cu suspendarea condiționată a executării pedepsei), iar 20 polițiști au fost achitați.
- Tergiversarea inexplicabilă de către Curtea de Apel a examinării dosarului postului de televiziune NIT contra Consiliul Coordonator al Audiovizualului (CCA) ridică semne de întrebare privind calitatea și imparțialitatea actului de justiție îndeplinit de către completul de judecată al Curții de Apel. Examinarea de aproape un an al dosarului NIT vine în contradicție cu angajamentele Republicii Moldova privind respectarea Convenției europene pentru apărarea drepturilor omului și libertăților fundamentale și a Pactului Internațional cu privire la Drepturile Civile și Politice adoptat la 16 decembrie 1989 la New York, care consacră dreptul la un proces echitabil, desfășurat în limitele unui termen rezonabil. În același context, trezește îngrijorarea refuzul repetat al Consiliului Coordonator al Audiovizualului de acordare a licenței de emisie TV prin cablu portalului Moldnews, simpatizant al opoziției.
- După ce în 2010, Guvernul a aprobat Legea privind deetizarea publicațiilor periodice publice¹⁶, în luna decembrie 2012, Ministerul Economiei a lansat pentru consultare publică proiectul de modificare a legii care prevede introducerea în sfera de aplicare a legii a publicațiilor periodice publice nepasibile de deetizare. Din lista respectivă fac parte și publicațiile periodice editate și finanțate de consiliile raionale și municipale. Modificările propuse au trezit îngrijorarea organizațiilor de media care atenționează asupra conflictului prevederilor propuse cu Rezoluția 1666 (2009) a APCE și însăși esența legii privind deetizarea publicațiilor periodice publice.
- Problema transparența proprietății în mass media și limitării concentrării proprietății mass media a rămas nesoluționată. Crearea în luna octombrie 2012 de către Guvern a unui grup de lucru în probleme financiare care urma să elaboreze până în luna decembrie 2012 un proiect de lege ce ar interzice participarea persoanelor juridice și fizice, înregistrate în zonele off-shore, în capitalul social al instituțiilor financiare, întreprinderilor, organizațiilor de importanță strategică din Republica Moldova și al instituțiilor mass-media, nu a avut finalitatea scontată. În decembrie 2012 Guvernul a aprobat măsuri prohibitive pentru deținerea de către companiile off-shore a capitalului sociale doar cu referință la băncile din Republica Moldova.

¹⁴ Comunicatul de presă al Procuraturii Generale din 10.12.2012, <http://www.procuratura.md/md/news/1211/1/4963/>.

¹⁵ Din cele 71 de cauze penale 42 au drept cap de acuzare aplicarea torturii, 19- excesul de putere sau depășirea atribuțiilor de serviciu, 10- alte categorii de infracțiuni.

¹⁶ Legea nr.221 din 19.09.2010.

CONCLUZII

- Moldova a continuat să avanseze în armonizarea cadrului legislativ național în domeniul drepturilor omului cu cel al UE. Principalele realizări au fost adoptarea legii anti-discriminare, modificarea codurilor penal și de procedură penală prin introducerea unor sancțiuni mai aspre pentru infracțiunile de tortură, adoptarea Planului național de acțiuni în domeniul drepturilor omului.
- Totuși, procesul de îmbunătățire a cadrului legislativ privind protecția drepturilor omului rămâne a fi unul impulsionat din exterior. Drept consecință a acestui fapt, adoptarea cadrului legislativ nu este întotdeauna urmat de crearea unor mecanisme eficiente de protecție a drepturilor omului, în timp ce fortificarea mecanismelor existente nu este percepută drept o prioritate. Această abordare cu jumătăți de măsură nu permite protecția eficientă a drepturilor omului. Totodată, realizarea problematică a drepturilor omului este determinată și de problemele legate de calitatea actului de justiție din Republica Moldova.
- În pofida unei îmbunătățiri situației mass media în anii 2010-2011, în anul 2012 s-au înregistrat unele probleme privind asigurarea libertății presei și a libertății de exprimare, în special a presei locale și a celei de opoziție. A fost în continuare amânată adoptarea legislației care să reglementeze transparența proprietății mass-media, piața de publicitate și de-monopolizarea pieței mass media. Deși au trecut doi ani de la adoptarea legii privind libertatea de exprimare, impactul acesteia rămâne a fi redus ca urmare a lipsei de informare despre existența acesteia în rândul judecătorilor, dar și a jurnaliștilor¹⁷.

---

¹⁷ Concluziile aparțin studiului "Impactul legii cu privire la libertatea de exprimare,, elaborat de către Centrul de Jurnalism Independent, <http://bit.ly/Xn52Ue>.

REFORMA JUSTIȚIEI

OBLIGAȚIILE DE REFORMĂ ASUMATE DE REPUBLICA MOLDOVA

Asigurarea justiției independente și eficiente constituie prioritate absolută în relațiile Republica Moldova – Uniunea Europeană, obiectivele de bază rămânând:

1. *Reforma justiției în scopul asigurării independenței și eficienței instanțelor;*
2. *Asigurarea independenței și eficienței procuraturii.*

EVOLUȚII

- Este finalizată o primă evaluare complexă a situației tuturor instanțelor de judecată¹⁸;
- A fost adoptată Legea cu privire la activitatea Poliției și statutul polițistului;
- Se realizează activități de elaborare a unui pachet de acte legislative anti-corupecție și un proiect nou de lege privind răspunderea disciplinară a judecătorilor;
- Este elaborat și dezbătut public proiectul Programului de Dezvoltare Strategică (PDS) al Procuraturii pentru anii 2012-2014¹⁹;
- Rezultatele verificării averilor și veniturilor unor magistrați au determinat măsuri de sancționare și eliminare din sistem²⁰;
- Curtea Supremă de Justiție este reorganizată, numărul de judecători a fost redus, procedura de examinare a căilor de atac este revizuită conform modificărilor procedurale;
- A demarat activitatea Consiliului național pentru reforma organelor de ocrotire a normelor de drept²¹.

Angajamente scadente în perioada de monitorizare (trimestrul IV, 2012)²²

Acțiune scadentă în tr.IV, 2012	Gradul realizării (realizat/nerealizat/parțial realizat) ²³
Efectuarea studiului de oportunitate privind optimizarea hărții dislocării instanțelor judecătorești în scopul consolidării capacităților instituționale ale instanțelor, optimizarea numărului de judecători și asigurarea utilizării cât mai eficiente a resurselor disponibile	<i>Nerealizat</i>
Elaborarea proiectului de modificare a Legii taxei de stat nr.1216-XII din 3 decembrie 1992, a Codului de procedură civilă nr.225-XV din 30 mai 2003 și a altor acte legislative	<i>Nerealizat</i>
Efectuarea unui studiu privind practica finanțării sistemului judecătoresc din ultimii ani, luînd în considerare practicile internaționale în domeniul finanțării sistemului judecătoresc	<i>Nerealizat</i>
Efectuarea unui studiu de fezabilitate, luîndu-se în considerare studiile efectuate anterior în acest domeniu (privind Palatul Justiției)	<i>Nerealizat</i>
Revizuirea regulamentelor Consiliului Superior al Magistraturii privind transparența activității Consiliului și a instituțiilor subordonate	<i>Nerealizat</i>
Elaborarea modificărilor la regulamentele Consiliului Superior al Magistraturii cu privire la modul de funcționare a Programului integrat de gestionare a dosarelor	<i>Nerealizat</i>

¹⁸ “Raportul de evaluare a instanțelor judecătorești din Republica Moldova”, USAID-ROLISP, 2012.

¹⁹ PDS este menit să evalueze și consolideze eforturile de reformare a Procuraturii, <http://bit.ly/11OGdGx>.

²⁰ Un judecător al CSJ a fost demis în legătură cu neconcordanțele din declarațiile de averi și venituri, HP nr. 326 din 27.12.2012.

²¹ Consiliul s-a întrunit în ședință la 11.12.2013.

²² Conform Planului de Acțiuni pentru implementarea Strategiei de reformă a sectorului justiției pentru anii 2011-2016, până la finele trimestrului IV al anului 2012 urmau să fie executate un șir de acțiuni specifice și activități analitice (de cercetare).

²³ Calificativul „nerealizat” este acordat dacă documentul (informația) nu este publicat (MO, pagini web ale instituțiilor responsabile, pe pagina web a MJ, responsabil principal de monitorizarea PA) și nu sînt accesibile public informații despre conținutul actului respectiv.

Elaborarea standardelor privind durata actelor procesuale în cursul examinării cauzei și elaborarea metodologiei de control al aplicării acestora	<i>Nerealizat</i>
Elaborarea planului de instruire a judecătorilor privind gestionarea dosarelor și regulile de amânare a examinării cauzelor	<i>Nerealizat</i>
Efectuarea studiului privind oportunitatea creării unui portal informațional unic al tuturor instanțelor judecătorești în vederea optimizării paginilor web ale acestora	<i>Nerealizat</i>
Efectuarea unui studiu și formularea de recomandări privind necesitatea specializării judecătorilor pe cauze specifice	<i>Nerealizat</i>
Crearea Colegiului de evaluare a performanței judecătorilor	<i>Nerealizat</i>
Perfecționarea cadrului legal privind activitatea poliției și a carabinierilor prin elaborarea legii cu privire la activitatea poliției și statutul polițistului, a legii cu privire la Serviciul Carabinieri și a altor acte legislative relevante și aducerea actelor normative în vigoare în corespundere cu acestea	<i>Nerealizat</i>
Implementarea modificărilor referitoare la statutul Centrului pentru Combaterea Crimelor Economice și Corupției	<i>Parțial realizat</i>
Efectuarea unui studiu comparativ privind sistemele organelor de urmărire penală în vederea optimizării numărului acestora și, după caz, elaborarea proiectului de modificare a unor acte legislative	<i>Nerealizat</i>
Efectuarea unui studiu asupra legislației, inclusiv a legislației procesual penale, pentru determinarea conformității acesteia cu standardele existente în domeniul protecției drepturilor omului și a libertăților fundamentale	<i>Nerealizat</i>
Alinierea prevederilor Codului penal nr.985-XV din 18 aprilie 2002 și ale Codului contravențional nr.218-XVI din 24 octombrie 2008 la noile prevederi ale legislației procesual penale	<i>Nerealizat</i>
Efectuarea studiului privind procedura de numire și demitere a Procurorului General și a procurorilor ierarhic inferiori și durata mandatului Procurorului General	<i>Nerealizat</i>
Elaborarea mecanismului de recuperare a cheltuielilor pentru asistența juridică garantată de stat	<i>Nerealizat</i>
Revizuirea criteriilor de selectare a avocaților care acordă asistență juridică calificată garantată de stat și asigurarea transparenței procesului de selectare a avocaților	<i>Nerealizat</i>
Elaborarea proiectului de modificare a Legii nr.113 din 17 iunie 2010 privind executării judecătorești și a Codului de executare nr.443-XV din 24 decembrie 2004	<i>Nerealizat</i>
Elaborarea unei noi legi cu privire la notariat	<i>Nerealizat</i>
Efectuarea unui studiu privind regimul fiscal, de asigurări sociale și medicale existent al reprezentanților profesiilor conexe sistemului justiției	<i>Nerealizat</i>
Elaborarea proiectului de modificare a cadrului normativ în vederea înlăturării deficiențelor în domeniul executării hotărârilor judecătorești	<i>Nerealizat</i>
Elaborarea regulamentului privind executarea hotărârilor Curții Europene pentru Drepturile Omului	<i>Nerealizat</i>
Elaborarea proiectului de modificare a cadrului normativ în vederea consolidării instituționale și funcționale a Comisiei de licențiere și a Colegiului disciplinar	<i>Nerealizat</i>
Elaborarea proiectului de modificare a cadrului normativ în vederea înlăturării deficiențelor din sistemul de management al informației și de comunicare, inclusiv în ceea ce privește accesul la bazele de date	<i>Nerealizat</i>
Modificarea cadrului normativ în vederea simplificării modului de calculare a salariului și reevaluării garanțiilor sociale ale actorilor din sectorul justiției	<i>Nerealizat</i>
Numirea membrilor Comisiei Naționale de Integritate și selectarea personalului acesteia	<i>Parțial realizat</i>
Desemnarea persoanelor responsabile de colectarea declarațiilor cu privire la venituri și proprietate și a declarațiilor de interese personale în cadrul autorităților publice centrale și locale	<i>Parțial realizat</i>
Crearea paginii web a Comisiei Naționale de Integritate	<i>Nerealizat</i>
Elaborarea și aprobarea instrucțiunii privind modul de completare a declarațiilor cu privire la venituri și proprietate și a declarațiilor de interese personale	<i>Nerealizat</i>
Elaborarea proiectului de modificare a cadrului normativ în vederea sancționării mai severe a actelor de corupție, inclusiv lipsirea celor condamnați pentru corupție de dreptul de a beneficia de garanțiile sociale aferente funcțiilor deținute	<i>Parțial realizat</i>
Elaborarea proiectului de lege care să reglementeze modul de aplicare a testului de integritate reprezentanților sectorului justiției	<i>Parțial realizat</i>
Efectuarea unui studiu privind instrumentele de prevenire a imixtiunii în activitatea de îndeplinire a justiției și de prevenire a comportamentului corupțional	<i>Nerealizat</i>
Modificarea cadrului normativ în vederea instituirii obligației de testare cu poligraf a	<i>Parțial realizat</i>

candidaților la funcțiile de judecător, procuror și ofițer de urmărire penală	
Elaborarea planului de instruire în domeniul combaterii corupției pentru reprezentanții sectorului justiției	<i>Nerealizat</i>
Efectuarea unui studiu privind testarea benevolă cu aparatul poligraf a reprezentanților sectorului justiției	<i>Nerealizat</i>
Efectuarea unui studiu privind oportunitatea modificării cadrului normativ care vizează publicarea și mediatizarea hotărârilor judecătorești privind condamnarea reprezentanților sectorului justiției pentru acte de corupție	<i>Nerealizat</i>
Organizarea cursurilor de instruire a judecătorilor în domeniul examinării cauzelor economice (comerciale)	<i>Nerealizat</i>
Elaborarea unor studii privind funcționarea instituției medierii în domenii specifice (litigii familiale, civile și comerciale, de muncă, de contencios administrativ, privind protecția consumatorului) și oportunitatea dezvoltării unui sistem de mediere comunitară și a instituției arbitrajului	<i>Nerealizat</i>
Elaborarea unui studiu privind reglementarea și aplicarea mecanismelor de recunoaștere și executare a hotărârilor arbitrale străine	<i>Parțial realizat</i>
Elaborarea proiectelor de acte normative privind admiterea în profesia de administrator autorizat și supravegherea acestei activități	<i>Nerealizat</i>
Elaborarea planului de instruire a administratorilor autorizați	<i>Nerealizat</i>
Efectuarea unui studiu referitor la metodele de modernizare a sistemului de evidență electronică a agenților economici	<i>Nerealizat</i>
Efectuarea unui studiu privind registrul unic al agenților economici și organizațiilor necomerciale	<i>Nerealizat</i>
Modificarea cadrului normativ în vederea extinderii volumului de informații din registrele electronice de evidență a agenților economici pentru acces gratuit	<i>Nerealizat</i>
Elaborarea proiectului de lege cu privire la instituția avocatul parlamentar (avocatul poporului), în variantă nouă, și a proiectului de modificare a Regulamentului Centrului pentru Drepturile Omului	<i>Parțial realizat</i>
Efectuarea unui studiu privind activitatea avocaților parlamentari și a Centrului pentru Drepturile Omului, inclusiv evaluarea performanței acestora, în vederea determinării necesităților de finanțare	<i>Nerealizat</i>
Elaborarea curriculei pentru instruirea inițială a noilor angajați și a planului de instruire continuă a personalului Centrului pentru Drepturile Omului (inclusiv al reprezentanților acestuia), care implică dezvoltarea abilităților de identificare și raportare a încălcărilor drepturilor omului	<i>Nerealizat</i>
Modificarea paginii web a Centrului pentru Drepturile Omului în vederea asigurării caracterului interactiv al acesteia	<i>Nerealizat</i>

PROBLEME MAJORE

- Evaluări externe menționează intervenția guvernului, corupția și eficiența redusă a instanțelor drept piedici pentru justiția civilă și penală calitativă²⁴;
- Evaluări independente atestă multiple probleme vizând funcționarea instanțelor de judecată²⁵: *infrastructură* nesatisfăcătoare, automatizare insuficientă a proceselor auxiliare, lipsa de politici eficiente și specialiști în domeniul resurselor umane, posibilități limitate de acces la informație limitarea accesului, diminuarea permanentă a bugetului ș.a.
- Persistă problemele legate de sarcina mare de dosare, dotarea tehnică insuficientă, fluctuația de personal auxiliar, starea neadecvată a unor sedii ale instanțelor de judecată;
- Procuratura și Centrul Național Anticorupție sunt acuzate de persecuții în privința unor avocați²⁶;

²⁴ Clasamentul „Indicele statului de drept”, <http://worldjusticeproject.org/country/moldova>.

²⁵ Concluzii ale “Raportului de evaluare a instanțelor judecătorești din Republica Moldova”, USAID-ROLISP, 2012.

²⁶ Conferința de presă a reprezentanților Uniunii Avocaților, <http://www.privesc.eu/Arhiva/12758/Conferinta-de-presa-cu-tema--Reactie-dura-a-Uniunii-Avocatilor-impotriva-presiunilor-si-persecutarii-avocailor-care-participa-la-examinarea-dosarelor..>

- Sondajele de opinie atestă că nivelul de încredere socială în justiție a scăzut și a atins cele mai joase cote din ultimii 10 ani²⁷; sistemul Justiției rămâne a fi perceput corupt și cu un nivel redus de încredere²⁸;
- Sunt invocate presiuni externe asupra procuraturii, din partea unor autorități politice, este încălcat principiul separației și colaborării puterilor în stat²⁹;
- Transferarea unor judecători de la Curtea Supremă de Justiție s-a realizat prin proceduri care au ridicat supoziții de lipsă a criteriilor obiective, evaluări ale performanței³⁰;
- Mecanismele alternative de soluționare a litigiilor practic nu sunt aplicabile (medierea) ori au aplicabilitate restrânsă (arbitraj)³¹;
- Reforma Procuraturii se desfășoară foarte lent și această situație este considerată drept piedică în reforma generală a justiției;
- Nivelul de remunerare și asigurare socială a principalilor actori din sectorul justiției rămâne la același nivel, creșteri reale nu s-au produs³²;
- Multe din acțiunile prevăzute în Planul de implementare a Strategiei de reformă a justiției rămân nerealizate ori realizate parțial³³;
- Procesul general de implementare a reformei justiției rămâne slab coordonat/corelat, eficiența Consiliului național pentru reforma organelor de drept și-a început activitatea târziu și în manieră formală³⁴.

---

²⁷ Sondajul BOP (noiembrie 2012) a înregistrat cel mai mic procent de încredere în justiție (14,8%) din ultimii 10 ani, comparativ cu luna mai 2012 încredere în justiție a scăzut aproape de două ori..

²⁸ Interviu <http://www.allmoldova.com/ro/int/interview/vitalie-nagacevschi-151012.html>,

²⁹ Comunicat al Procuraturii privind publicarea interpelărilor și întrebărilor, <http://procuratura.md/md/news/1211/1/4883/>.

³⁰ Ex-Președintele CSJ consideră arbitrare și neconstituționale acțiunile CSM în legătură cu transferul a 6 judecători de la CSJ la Curtea de Apel Chișinău, <http://tv7.md/ro/news/muruianu-csm-ia-hotarari-arbitrare-i-neconstituționale-18138.html>

³¹ Este inițiată elaborarea unei noi legi cu privire la mediere, informații despre implementarea legii existente lipsesc.

³² Declarații privind majorarea substanțială a salarizării judecătorilor au fost făcute pe tot parcursul anului 2012, dar abia la finele anului a fost înregistrat un proiect de lege, care nu a fost examinat de Parlament și nu are o acoperire financiară clară.

³³ A se vedea tabelul cu analiza angajamentelor scadente în tr.IV, 2012.

³⁴ Regulamentul Consiliului îi limitează activitatea doar la acțiuni de audiere și monitorizare, fără posibilități de intervenție și impulsione a implementării reformelor, la unica ședință din anul 2012 Consiliul a audiat informații generale, fără a stabili priorități și acțiuni importante.

COMBATAREA CORUPȚIEI

OBLIGAȚIILE DE REFORMĂ ASUMATE DE REPUBLICA MOLDOVA

În calitate de priorități ale domeniului combaterii corupției au fost alese trei capitole de intervenție ce pot fi evaluate periodic:

1. *Reforma instituțională a organelor anticorupție (CCCEC);*
2. *Crearea sistemului național de integritate și asigurarea transparenței guvernării;*
3. *Îndeplinirea recomandărilor GRECO pentru Moldova.*

EVOLUȚII

- Evaluări externe atestă o scădere a nivelului percepției corupției în Republica Moldova³⁵;
- Cercetări interne menționează o scădere a toleranței la corupție, dar populația percepe în continuare corupția drept unul din cele mai mari impedimente pentru dezvoltarea economică³⁶;
- Au fost adoptate o serie de acte legislative vizând reforma CNA³⁷;
- Sunt instrumentate cazuri de corupție care vizează activitatea unor demnitari de rang înalt³⁸, precum și în privința unor demnitari din cadrul administrației publice locale³⁹; Se înregistrează cazuri de condamnare la privațiune de libertate a unor foști exponenți ai organelor de drept⁴⁰;
- Legislația privind declararea conflictelor de interese și promovare a politicilor de etică este implementată la nivelul autorităților publice prin mecanisme interne⁴¹;
- Sunt în proces de elaborare modificări legislative novatorii privind prevenirea și sancționarea manifestărilor corupționale și fenomenelor conexe⁴²;
- Este desemnată conducerea Comisiei naționale de Integritate (CNI), instituția a devenit funcțională și a început primele activități.

³⁵ Indicele de Percepției a Corupției (IPC) atestă că Republica Moldova a urcat în clasament cu 18 (13 real) poziții, <http://transparency.org/cpi2012>.

³⁶ Sondajul „Corupția în Republica Moldova: percepțiile și experiențele proprii ale oamenilor de afaceri și gospodăriilor casnice”, <http://www.transparency.md>.

³⁷ Au fost adoptate: HP nr.230 din 25.10.2012 privind aprobarea structurii și efectivului-limită al Centrului Național Anticorupție; HP nr.232 din 25.10.2012 pentru aprobarea Strategiei de consolidare instituțională a Centrului Național Anticorupție; HP nr. 227 din 25.10.2012 privind numirea în funcția de director al Centrului Național Anticorupție;

³⁸ Secția investigații financiar-economice a Procuraturii Generale a dispus începerea urmăririi penale pe faptele acțiunilor comise de către funcționarii publici din cadrul Ministerului Educației, soldate cu urmări grave pentru procesul de învățământ și bugetul de stat, <http://procuratura.md/md/news/1211/1/4988/>.

³⁹ Cauze penale privind foști primari ai orașului Drochia, a satului Cotul Morii;

⁴⁰ Un ex-procuror a fost condamnat la 7 ani de detenție pentru corupere pasivă.

⁴¹ Comunicat TI-Moldova “Monitorizarea politicii de conflicte de interese în autoritățile publice centrale”, <http://www.transparency.md/content/blogcategory/16/48/lang.ro/>.

⁴² A fost elaborată Legea privind testarea integrității profesionale, precum și un pachet de modificări privind combaterea și prevenirea corupției în sistemul judiciar (testarea cu poligraful, interdicția comunicării neconforme, confiscarea extinsă

Angajamente scadente în perioada de monitorizare (trimestrul IV, 2012)⁴³

Acțiune scadentă în tr.IV, 2012	Gradul realizării (realizat/nerealizat/parțial realizat) ⁴⁴
Efectuarea de cercetări privind perceperea fenomenului corupției și răspândirea lui în cadrul Ministerului Apărării și al structurilor subordonate	<i>Parțial realizat</i>
Revizuirea mecanismului de evidență comună a infracțiunilor, inclusiv a infracțiunilor de corupție și a celor conexe, de la înregistrarea sesizării și până la adoptarea hotărârii definitive de către procuror sau instanța de judecată	<i>Nerealizat</i>
Elaborarea și publicarea unui studiu tematic privind stabilirea, în conformitate cu art.216–218 ale Codului de procedură penală al Republicii Moldova nr.122-XV din 14 martie 2003, a cauzelor și a condițiilor care au contribuit la săvârșirea infracțiunilor de corupție și a celor conexe, investigate de CCCEC, și privind măsurile întreprinse în vederea înlăturării acestora	<i>Nerealizat</i>
Elaborarea și publicarea unui studiu tematic privind analiza sentințelor judecătorești definitive pronunțate în cazul infracțiunilor de corupție și al celor conexe	<i>Nerealizat</i>
Publicarea rapoartelor autorităților publice privind măsurile întreprinse în vederea implementării Strategiei naționale anticorupție	<i>Parțial realizat</i>
Elaborarea și publicarea pe pagina web oficială a Ministerului Justiției a rapoartelor privind numărul de hotărâri de condamnare sau de achitare pe cauze de corupție sau conexe acestora, numărul de persoane condamnate sau achitate și pedepsele aplicate	<i>Parțial realizat</i>
Crearea paginii web oficiale a Comisiei Naționale de Integritate	<i>Nerealizat</i>
Crearea de ghișee unice în domeniile specifice, identificate în condițiile Legii nr.161 din 22 iulie 2011 privind implementarea ghișeului unic în desfășurarea activității de întreprinzător	<i>Parțial realizat</i>
Implementarea sistemului automatizat de supraveghere a circulației rutiere, înzestrarea automobilelor speciale de patrulare rutieră cu camere de filmare digitale și cu dispozitive de măsurare a vitezei vehiculelor	<i>Parțial realizat</i>
Realizarea activității-pilot privind identificarea riscurilor de corupție în trei comunități locale și elaborarea planurilor strategice de tratare și prevenire a acestor riscuri	<i>Parțial realizat</i>
Instituirea unui sistem eficient de management al riscurilor în autoritățile publice centrale	<i>Nerealizat</i>

PROBLEME MAJORE

- Menținerea influențelor politice și de grup asupra instituțiilor publice și a organelor de drept favorizează persistența manifestărilor corupționale, acestea fiind stimulate și de percepția de impunitate generată prin acoperirea politică aplicabilă pe verticală și orizontală;
- Evaluări externe atestă că responsabilitatea și eficiența guvernării sunt diminuate prin răspândirea largă a corupției și impunitatea oficialilor guvernamentali în cazul abaterilor⁴⁵, iar libertatea activităților economice este prejudiciată considerabil de fenomenul corupției⁴⁶; Reprezentanții instituțiilor comunitare califică combaterea fără compromis a corupției drept o provocare deosebită și lucrul cel mai important pentru Republica Moldova⁴⁷;

⁴³ Conform Planului de Acțiuni pe anii 2012–2013 pentru implementarea Strategiei naționale anticorupție pe anii 2011–2015, până la finele tr. IV/ 2012 urmau să fie executate un șir de acțiuni specifice și activități analitice (de cercetare).

⁴⁴ Calificativul „nerealizat” este acordat dacă documentul (informația) nu este publicat (MO, pagini web ale instituțiilor responsabile, pe pagina web a CCCEC/CNA, responsabil principal de monitorizarea PA) și nu sunt accesibile public informații despre conținutul actului respectiv.

⁴⁵ Clasamentul „Indicele statului de drept”, <http://worldjusticeproject.org/country/moldova>.

⁴⁶ Ratingul “Indexul libertății economice 2013”, <http://www.heritage.org/index/country/moldova>.

⁴⁷ Interviuul Șefului Delegației UE, ambasadorul Dirk Schuebel privind totalurile anului 2012, www.infotag.md.

- Cercetările independente atestă că barierele de ordin instituțional și politic sunt foarte puternice, iar protecționismul și nivelul ridicat al corupției împiedică reducerea nivelului economiei tenebre, aceasta fiind în creștere⁴⁸;
- Fenomenele negative care persistă în administrația publică locală stimulează apariția riscurilor de corupție și determină manifestări corupționale⁴⁹;
- Problema declarării conflictelor de interese este abordată superficial, practic nu există cazuri raportate de conflict de interese în cadrul autorităților centrale, publicul nu este informat despre sancțiunile aplicate pentru încălcarea normelor etice de către funcționari⁵⁰;
- Nivelul de satisfacție (mulțumire) al cetățenilor față de măsurile anticorupție a scăzut și a atins cel mai jos nivel înregistrat în anumite sondaje de opinii iar îngrijorările privind persistența problemei corupției au rămas aproximativ la fel⁵¹; Cea mai mare parte a cetățenilor consideră că fenomenul corupției a sporit în ultimele 12 luni, ponderea acestora fiind în creștere, iar cauzele principale ale corupției sunt considerate impunitatea persoanelor corupte și neabordarea în mod serios a problemei corupției de către guvernanți⁵²;
- Nefuncționalitatea mecanismului declarării și controlului averilor, veniturilor și intereselor personale ale demnitarilor și funcționarilor publici, ineficiența Comisiei Naționale de Integritate și manifestările de control excesiv exercitate asupra membrilor CNI⁵³, respingerea arbitrară pe criterii politice și subiective a candidaturilor societății civile⁵⁴;
- Tărăgănarea implementării unor reforme a afectat activitatea generală de combatere a corupției⁵⁵;
- Componenta anticorupție nu este abordată suficient în activitatea organelor coordonatoare a reformei de drept⁵⁶.

⁴⁸ Concluziile Studiului „Moldova: Pradă a economiei subterane și evaziunilor fiscale”, <http://bit.ly/11OH2PL>.

⁴⁹ Datele evaluării „Rezerve și perspective privind combaterea riscurilor de corupție în domeniul APL”, detalii pe www.descentralizare.gov.md.

⁵⁰ Datele cercetării “Monitorizarea politicii de conflicte de interese în autoritățile publice centrale”, <http://www.transparency.md/content/blogcategory/16/48/lang.ro/>.

⁵¹ Sondajul BOP (noiembrie 2012) a înregistrat cel mai mic procent de mulțumire privind măsurile de combatere a corupției (5,9), http://ipp.md/public/files/Barometru/BOP_11.2012_anexa.pdf.

⁵² Cercetarea sociologică „Corupția în Republica Moldova: percepțiile și experiențele proprii ale oamenilor de afaceri și gospodăriilor casnice” atestă că cea mai mare parte a reprezentanților gospodăriilor casnice (49,6%) și a oamenilor de afaceri (41,9%) consideră că fenomenul corupției a sporit în ultimele 12 luni, ponderea acestora fiind în creștere, comparativ cu anul 2008, <http://www.transparency.md/content/blogcategory/16/48/lang.ro/>.

⁵³ A se vedea Opinia cu privire la multiple încălcări în procesul de numire a președintelui CNI (29.10.2012),

⁵⁴ Declarația reprezentanților a 20 de ONG-uri privind respingerea candidaturii societății civile în CNI, <http://www.info-prim.md/?a=14&id=3123>.

⁵⁵ Tărăgănarea numirii conducerii CNA și a angajării personalului a creat deficiențe serioase în activitatea de combatere a corupției și a redus credibilitatea instituției.

⁵⁶ Directorul CNA nu a fost inclus în componența Consiliului național pentru reforma organelor de ocrotire a normelor de drept, mersul reformei CNA nu a fost examinat în cadrul Consiliului.

REGLEMENTAREA TRANSNISTREANĂ

OBIECTIVE ȘI PRIORITĂȚI

Documentele de politici ale Guvernului Republicii Moldova referitoare la soluționarea durabilă a problemei transnistrene, susținute și de partenerii externi, prevăd:

- identificarea unei soluții în cadrul negocierilor în formatul „5+2”, în baza respectării suveranității și integrității teritoriale a Republicii Moldova;
- crearea condițiilor de reintegrare a regiunii transnistrene în spațiul economic, informațional, politic, social și cultural al Republicii Moldova;
- mobilizarea eforturilor partenerilor externi în promovarea procesului de reglementare a conflictului transnistrean⁵⁷.

Pentru atingerea obiectivelor menționate, în cadrul formatului „5+2”, prioritare sunt considerate acțiunile îndreptate spre:

- elaborarea unei strategii privind reintegrarea țării;
- implementarea măsurilor de încredere prin intermediul intensificării legăturilor interumane, înlăturarea barierelor existente în calea liberei circulații a persoanelor, bunurilor și serviciilor între cele două maluri ale Nistrului, elaborarea și implementarea proiectelor comune, care ar contribui la creșterea bunăstării populației de pe ambele maluri ale Nistrului;
- retragerea forțelor militare străine de pe teritoriul Republicii Moldova;
- transformarea actualei operațiuni de menținere a păcii într-o misiune multinațională de observatori civili sub mandat internațional;
- securizarea segmentului transnistrean al frontierei moldo-ucrainene prin cooperarea cu Misiunea EUBAM;
- menținerea problemei transnistrene pe agenda partenerilor externi și a organizațiilor internaționale relevante, sporirea rolului UE și SUA în procesul de soluționare a conflictului.

ACTIVITĂȚI ȘI REALIZĂRI

Negocierile în formatul “5+2”

În perioada 28-30 noiembrie, la Dublin, a avut loc o rundă ordinară de negocieri privind reglementarea transnistreană în formatul "5+2". În cadrul negocierilor a fost discutat un spectru amplu de probleme referitoare la:

- chestiuni de ordin social-economic;
- cooperarea părților în domeniul bancar, formarea unui grup de lucru care să elucideze problemele dificile din domeniu, eliminarea restricțiilor în activitatea economică externă a agenților economici din regiunea transnistreană;
- cooperarea în sfera telecomunicațiilor și utilizării spectrului de frecvențe radio;
- deschiderea circulației pe podul peste Nistru din regiunea localităților Bâcioc și Gura Bâcului, libera circulație a cetățenilor și autorizațiilor pentru transporturile auto de mărfuri internaționale,
- reluarea circulației integrale a trenurilor de pasageri prin teritoriul transnistrean.

Ministeriala anuală a OSCE de la Dublin

În cadrul Reuniunii a XIX-a a Consiliului de Miniștri al OSCE, desfășurate în perioada 6-7 decembrie 2012, la Dublin, a fost adoptată o declarație ministerială cu privire la negocierile vizând procesul de reglementare a conflictului transnistrean în formatul „5+2”. Declarația ministerială de la Dublin, adoptată în unanimitate, s-a referit la:

⁵⁷ <http://www.gov.md/doc.php?l=ro&idc=445&id=3729>.

- exprimarea sprijinului statelor participante ale OSCE pentru o reglementare cuprinzătoare, echitabilă și viabilă a conflictului transnistrean cu respectarea suveranității și integrității teritoriale a Republicii Moldova, și elaborarea unui statut special al regiunii transnistrene, care ar garanta pe deplin drepturile umanitare, politice, economice și sociale ale populației acesteia;
- salutarea celor cinci întâlniri oficiale, desfășurate în 2012, ale Conferinței Permanente pentru Probleme Politice din cadrul Procesului de Negocieri pentru Reglementarea Transnistreană în format “5+2”, ca urmare a adoptării deciziei din 22 septembrie 2011, de la Moscova, de reluare a negocierilor oficiale în formatul menționat, și prima întrunire de la Vilnius din perioada 30 noiembrie – 1 decembrie 2011;
- salutarea adoptării pe parcursul anului 2012 a “Principiilor și Procedurilor de Desfășurarea a Negocierilor” și a agendei ample a desfășurării negocierilor, exprimarea speranței privind avansarea negocierilor pe cele trei tematici incluse în agenda formatului 5+2, respectiv: aspectele social-economice; chestiuni umanitare și de drepturile omului; reglementarea cuprinzătoare a conflictului, inclusiv subiecte instituționale, politice și de securitate;
- exprimarea satisfacției că reluarea negocierilor în format “5+2” a fost însoțită de reactivarea grupurilor de experți și a contactelor directe ale părților, ceea ce a condus la realizări concrete în beneficiul populației locale, cum ar fi reluarea traficului feroviar prin regiunea transnistreană;
- exprimarea satisfacției privind rolul complementar al societății civile și mass-media părților în procesul de reglementare;
- îndemnul părților de a spori eforturile pentru elaborarea și implementarea măsurilor de consolidare a încrederii, inclusiv prin eliminarea obstacolelor în calea liberei circulații a persoanelor, bunurilor și serviciilor.
- îndemnul către mediatorii și observatorii în procesul de negocieri ca să intensifice eforturile coordonate și să utilizeze potențialul de care dispun pentru promovarea progresului în reglementarea conflictului transnistrean.

Potrivit comunicatului de presă al Ministerului Afacerilor Externe și Integrării Europene, delegația moldovenească “a salutat adoptarea Declarației Consiliului Ministerial care exprimă viziunea consolidată a celor 57 de state participante la OSCE privind căile de avansare a negocierilor vizând reglementarea conflictului în baza suveranității și integrității teritoriale a Republicii Moldova. Declarația ministerială a reiterat rolul cheie al OSCE în reglementarea conflictului transnistrean, fiind apreciată drept un pas important în crearea climatului internațional favorabil pentru soluționarea conflictului”⁵⁸.

În cadrul aceleiași sesiunii de încheiere a Consiliului Ministerial delegația Republicii Moldova a reiterat că:

- procesul de reglementare a conflictului transnistrean se desfășoară într-un context politic marcat de neîndeplinirea angajamentelor privind retragerea forțelor militare ale Federației Ruse de pe teritoriul Republicii Moldova;
- este necesară transformarea mecanismului actual de pacificare într-o misiune multinațională, civilă și compactă cu mandat internațional corespunzător;
- subiectele menționate rămân pe agenda dialogului de securitate între actorii relevanți din cadrul OSCE și speră că soluționarea problemelor respective va avea loc în conformitate cu normele, principiile și angajamentele OSCE.

Tensiuni în relațiile Chișinău-Tiraspol

În perioada de referință a apărut un șir de probleme noi, care au tensionat relațiile dintre Chișinău și Tiraspol. Printre subiectele conflictuale s-au evidențiat problemele:

⁵⁸ A se vedea <http://www.gov.md/libview.php?l=ro&idc=436&id=5880>.

- activitatea băncilor comerciale transnistrene. Reprezentanții părții transnistrene, cu diferite ocazii, au acuzat autoritățile Republicii Moldova de subminarea deliberată a sistemului bancar din regiune, invocând declarațiile reprezentantului Serviciului de Informații și Securitate (SIS) al Republicii Moldova cu privire la “spălarea de bani” de către băncile transnistrene. Reprezentanții regiunii transnistrene au confirmat că începând cu 1 noiembrie 2012, băncile din SUA și UE au interzis operațiunile valutare ale băncilor transnistrene. În consecință, agenții economici din regiune au fost nevoiți să găsească soluții pentru efectuarea achitărilor folosind alte valute decât dolarul SUA și Euro. La rândul lor, oficialii moldoveni au insistat că băncile transnistrene trebuie să respecte “toate recomandările UE și SUA privind reglementarea activității bancare și cu supravegherea operațiunilor interbancare de către Banca Națională a Moldovei”;
- propunerea Chișinăului către Tiraspol de a rezolva problema bancară prin afilierea băncii centrale transnistrene la sistemul bancar al Republicii Moldova, urmată de armonizarea legislației regionale cu cea moldovenească, eventual aderarea regiunii transnistrene la zona leului moldovenesc, lucru considerat drept inacceptabil de partea transnistreană. În consecință, Tiraspolul a încercat să găsească sprijinul Rusiei în problema respectivă. Președintele Comitetului pentru Proprietate al Dumei de Stat, coordonatorul grupului de deputați pentru colaborarea cu Transnistria, a promis depășirea dificultăților economice, consolidarea stabilității financiare etc., prin realizarea unui set de proiecte comune în domeniul gospodăriei locativ-comunale, a infrastructurii drumurilor, înviorarea traficului rutier, a complexului agrar, modernizarea industriei, susținerea întreprinderilor transnistrene în lansarea pe piața Rusiei;
- sistarea transmisiunii posturilor de televiziune moldovenești: Moldova-1 și Publika TV în rețeaua TV prin cablu din regiunea transnistreană. Potrivit reprezentanților administrației transnistrene, admiterea transmisiunii posturilor moldovenești s-a făcut în baza unei promisiuni a autorităților moldovene de tratament reciproc a posturilor de televiziune transnistrene pe teritoriul regiunii transnistrene. Întrucât către 1 decembrie 2012 autoritățile moldovene nu și-au onorat promisiunile, cele transnistrene au decis întreruperea emisiei posturilor TV moldovenești;
- eliberarea de către Agenția Națională pentru Reglementare în Comunicații Electronice și Tehnologia Informației companiilor “Moldcell” și “Orange Moldova” a licențelor privind utilizarea frecvențelor pentru servicii de comunicații electronice în bandă largă (4G). Potrivit reprezentanților administrației transnistrene necoordonarea cu acestea a acțiunii menționate ar putea prejudicia interesele a peste 100 mii de familii din regiunea transnistreană, care beneficiază de servicii pe frecvențele respective.

Influența statelor garante în procesul de reglementare transnistreană

În perioada de referință au avut loc un șir de evenimente referitoare la reglementarea transnistreană, în care țările garante au avut un rol foarte important și care au generat anumite tensiuni în relațiile bilaterale moldo-ruse:

- Modernizarea aeroportului militar din Tiraspol de către Rusia și declarația autorităților transnistrene de demarare a construcției unui aeroport civil. În consecință, ministrul apărării al Republicii Moldova, Vitalie Marinuță, a reacționat, declarând că Rusia își încalcă atribuțiile de garant și mediator în reglementarea transnistreană. În context, ministrul Marinuță a acuzat Rusia de: livrarea în regiunea transnistreană a armamentului care nu este necesar pentru operațiuni de menținere a păcii și participarea la aplicații militare împreună cu forțele transnistrene. În plus, ministrul apărării a sintetizat activitatea misiunii pacificatoare a Rusiei după cum urmează: “Pacificatorii ruși nu fac nimic altceva decât să păzească acest regim ilegal din Transnistria, nerecunoscut de nimeni, și contribuie mai mult la dezvoltarea conflictului, nu la soluționarea lui. Iată cauza de bază de ce nu se dorește

- schimbarea formatului așa-numitei misiuni de menținere a păcii pe Nistru și de ce oficialitățile de la Tiraspol se străduiesc să dezvolte cât mai mult potențialul conflictual”⁵⁹;
- Refuzul autorităților moldovene de a da curs propunerii insistente a Vicepremierului Federației Ruse, copreședintelui Comisiei interguvernamentale moldo-ruse pentru colaborare economică, Dmitri Rogozin, privind deschiderea unui consulat general al Rusiei la Tiraspol. Potrivit Prim-ministrului Republicii Moldova: “un consulat poate fi deschis doar cu respectarea condițiilor impuse de dreptul național și internațional. În acest moment nu sunt întrunite condițiile prevăzute în Tratatul de la Viena și în legislația națională”. Rogozin a insistat însă că argumentele de opunere a autorităților moldovene nu sunt fundamentate, întrucât “odată ce la Tiraspol funcționează un birou al OSCE, în condiții de siguranță, la fel ar putea funcționa și un consulat general al Rusiei”;
  - Hotărârea Curții Europene pentru Drepturile Omului (CEDO) privind vinovăția Federației Ruse în dosarul “Catan și alții vs. Moldova și Federația Rusă”. În acest context, Ministerul Afacerilor Externe al Federației Ruse a emis o declarație în care a invocat: caracterul preconcepțat al hotărârii CEDO; ignorarea argumentelor Federației Ruse privind participarea activă a acesteia la reglementarea transnistreană; politizarea deciziei prin apelarea la așa-zisul “control eficient al Rusiei asupra Transnistriei”, formulă utilizată și în hotărârea privind dosarul “Ilașcu și alții vs. Republica Moldova și Federația Rusă (din iulie 2004)”. Hotărârea CEDO subminează în mod evident statutul de garant și mediator al Rusiei în reglementarea transnistreană, mai cu seamă pe fundalul suportului multilateral al Rusiei față de regiunea transnistreană, care se menține, de fapt, pe linia de plutire în exclusivitate datorită acestui suport.

În context, merită remarcate consultările moldo-ruse cu participarea Vicepremierului pentru Reintegrare al Republicii Moldova, Eugen Carpov, și reprezentantul special pentru reglementarea transnistreană al Președintelui Rusiei, Serghei Gubarev. În consecință, Departamentul Informație și Presă al Ministerului Afacerilor Externe al Rusiei a reiterat că poziția Federației Ruse în reglementarea transnistreană nu s-a schimbat, fiind după cum urmează:

- reglementarea finală trebuie să se bazeze pe respectarea suveranității și integrității teritoriale a Republicii Moldova, a statutului de stat neutru, consfințit în constituția țării;
- reglementarea politică trebuie să fie una amplă, pe termen lung și să asigure un statut special bine definit, garantat pentru regiunea transnistreană;
- soluția finală poate fi găsită doar de Chișinău și Tiraspol, comunitatea internațională, inclusiv Rusia, urmând să susțină o asemenea decizie.

Procesul de demarcare a hotarului moldo-ucrainean, pe segmentul transnistrean, desfășurat de către autoritățile competente ale Ucrainei a provocat o reacție adversă a Sovietului Suprem al Transnistriei, care a emis o declarație în acest sens. În declarație se menționează că:

- Ucraina ignoră uzanțele internaționale, delimitând unilateral, fără participarea reprezentanților Transnistriei, hotarul pe segmentul transnistrean;
- existența a aproximativ 17 sectoare litigioase pe întreaga lungime a segmentului transnistrean al hotarului moldo-ucrainean face necesară participarea autorităților transnistrene în procesul de demarcare;
- faptul că Transnistria este parte recunoscută la procesul de reglementare a conflictului transnistrean, impune acceptarea de către aceasta a dimensiunii juridico-organizatorice a procesului de demarcare.

În acest context, vicepreședintele Comisiei pentru Afaceri Externe al Radei Supreme a Ucrainei, Taras Cernovil, a reacționat, afirmând că Ucraina este în drept să-și coordoneze activitatea de

⁵⁹ Agenția INFOTAG, Vitalie Marinuță: Pacificatorii ruși păzesc regimul ilegal din Transnistria, 24.12.2012.

demarcare a hotarelor doar cu autoritățile Republicii Moldova. Potrivit oficialului ucrainean, în situația când autoritățile moldovene nu controlează o parte a hotarelor, atunci responsabilitatea pentru acest control revine Ucrainei și Misiunii EUBAM, care este acceptată de comun acord de Republica Moldova și Ucraina.

CONCLUZII ȘI RECOMANDĂRI

- Reglementarea transnistreană a cunoscut în 2012 o evoluție sinuoasă. După un șir de evenimente pozitive, legate de reluarea în luna februarie a negocierilor oficiale în format „5+2”, a urmat o perioadă de tatonări și incertitudini legate de stabilirea agendei negocierilor. Refuzul categoric al părții transnistrene de a include în agendă probleme de esență, privind statutul juridic al regiunii a avut drept efect etapizarea abordării complexe a problemei. Decizia de abordare a soluționării transnistrene prin prisma instrumentelor OSCE - negocierii etapizate a problemelor social-economice, umanitare și a celor politice, a permis deblocarea negocierilor prin amânarea discutării problemelor politice. În partea a doua a anului 2012 relațiile dintre Chișinău și Tiraspol s-au deteriorat semnificativ, demonstrând depășirea potențialului strategiei „pașilor mici”.
- Problemele legate de funcționarea sistemelor: bancar, de telecomunicații etc., au demonstrat fragilitatea procesului de reglementare. Un alt șir de probleme legate de: demarcarea segmentului transnistrean al hotarului moldo-ucrainean, încercările Federației Ruse de a deschide un consulat general la Tiraspol și de modernizare a infrastructurii militare din regiune fără acordul autorităților moldovene, au pus în evidență influența garanțiilor și mediatorilor în procesul de reglementare.
- Autoritățile moldovene nu au, deocamdată, o abordare de alternativă sau complementară pentru convingerea liderilor transnistreni să accepte discutarea problemelor de fond pentru reglementarea durabilă a conflictului. Din acest punct de vedere soluționarea conflictului revine la statutul de “conflict înghețat”, diferență pozitivă față de situația din anii precedenți fiindcă a scăzut intensitatea disensiunilor. Totuși, acestea, oricum nu au dispărut, manifestându-se prin incidente în Zona de Securitate, adoptarea doctrinei militare și a celei a politicii externe a regimului separatist transnistrean, care vin în contradicție cu sarcinile și eforturile autorităților moldovenești.
- Reprezentanții autorităților moldovene ar trebui să-și coordoneze acțiunile și mesajele referitoare la reglementarea transnistreană. Mesajele contradictorii ale șefului statului, prim-ministrului, precum și cele ale ministrului apărării în probleme de reglementarea transnistreană pot deruta atât opinia publică din Republica Moldova, cât și atitudinile garanțiilor și mediatorilor în procesul de reglementare transnistreană.
- Declarația ministerială de la Dublin cu privire la negocierile vizând procesul de reglementare a conflictului transnistrean în formatul „5+2” a reprezentat un compromis rezonabil, care precizează o poziție comună a țărilor membre ale OSCE în actualul context.

Secțiunea II. REFORMELE ÎN DOMENIILE PRIORITARE (ECONOMICE)

SUMAR

Piețe și politici financiare. Cele mai importante acțiuni întreprinse de autorități pe parcursul perioadei de referință țin de adoptarea Planului strategic al BNM pentru anii 2013-2017, ajustarea normelor regulatorii la prevederile Standardelor Internaționale de Raportare Financiară aplicate de instituțiile financiare de la începutul anului 2012, automatizarea unor procese de rutină de raportare și monitorizare și extinderea accesului BNM la informații suplimentare despre activitatea băncilor comerciale. Principalele probleme nesoluționate țin de transparentizarea structurii acționariatelor instituțiilor financiare, situația dificilă la B.C. „Banca de Economii” S.A., precum și nerealizarea unor acțiuni în termenul stabilit din cadrul Strategiei de dezvoltare a sectorului financiar nebancaar pentru anii 2011-2014.

Instituții de reglementare a pieței. După doi ani de discuții, în trimestrul II al anului 2012 au fost adoptate principalele legi în domeniul concurenței – legea privind concurența și legea privind ajutorul de stat. În trimestrul patru au fost elaborate patru proiecte de regulamente ce urmează să asigure funcționarea acestor legi. În scopul excluderii concurenței neloiale și evitării discriminării consumatorilor, în octombrie Guvernul a avizat pozitiv proiectul de modificare a legii cu privire la piața produselor petroliere, proiect ce prevede liberalizarea semnificativă a activităților. A fost aprobată Strategia Națională în domeniul Proprietății Intelectuale până în anul 2020 și Planul de Acțiuni de implementare a Strategiei pentru anii 2012-2014. Progresul este foarte limitat la nivel „tehnic”, cum ar fi crearea infrastructurii calității, transparența redusă în achizițiile publice, dialogul pe alocuri foarte dificil între autoritățile de politici, ceea ce complică esențial consolidarea instituțiilor de reglementare a pieței.

Politici comerciale. În perioada 20-23 noiembrie 2012 a avut loc la Bruxelles cea de a patra rundă de negocieri pe marginea ZLSAC. Implementarea efectivă a acesteia ar putea, conform ultimelor estimări, impulsiona exportul produselor moldovenești către UE cu circa 16%, iar PIB va crește estimativ cu 5.6%. Negocierile cu UE au avansat în trimestrul patru în ritmuri alerte. Principalele curențe și dificultăți au fost din nou cele legate de implicarea părții transnistrene în dialog. Implicarea pasivă a autorităților regiunii separatiste s-ar putea răsfrânge negativ asupra agenților economici din regiune, a acelor întreprinderi care vor dori în viitor să exporte către UE. Neparticiparea la negocieri, și în special neajustarea cadrului legislativ, ar putea eventual aduce cu sine aplicarea de taxe vamale la principalele produse exportabile din regiune, inclusiv textile și alte produse industriale. Anul 2012, considerat în ansamblu, a adus cu sine un important progres în negocierile dintre Republica Moldova și UE pe marginea ZLSAC, ca și parte componentă a viitorului Acord de Asociere cu UE, semnarea căruia este planificată spre sfârșitul anului 2013.

Dezvoltare durabilă și dialog social. Este un domeniu în care, în mod tradițional, nu constatăm careva progrese ieșite din comun. Proiectul legii privind accesul la informația de mediu încă nu a fost aprobat de Guvern, deși figura în agenda pentru anul 2012. Aprobarea acesteia în Parlament ar putea dura, în cazul cel mai bun, până la mijlocul anului 2013. Totodată, nu a fost atestată nici un progres în constituirea Comitetului Social-Economic, obiectiv asumat de Guvernul Republicii Moldova în cadrul Planului de Acțiuni.

PIEȚE ȘI POLITICI FINANCIARE

OBLIGAȚIILE ASUMATE DE REPUBLICA MOLDOVA

Modernizarea economiei țării, atragerea investițiilor și fortificarea competitivității externe a acesteia depinde în mare parte de reformare sectorului financiar, atât bancar, cât și cel nebancar. La moment, principalele probleme la acest capitol țin de drepturile limitate ale creditorilor, slaba funcționare a biroului istoriilor de credit, popularitatea scăzută a plăților fără numerar, transparența limitată în ceea ce ține de structura acționarilor reali ai instituțiilor financiare și stagnarea pieței de capital. În mare parte, problemele respective sunt recunoscute de către autoritățile de la Chișinău, iar soluționarea acestora urmează a fi atinsă prin transpunerea normelor și practicilor internaționale. Astfel, principalele sarcini asumate de către autoritățile de resort în acest sens sunt:

- Inițierea amendării legislației și actelor normative ale Băncii Naționale a Moldovei în contextul implementării normelor BASEL
- Conformarea actelor normative ale Băncii Naționale a Moldovei cu modificările Legii instituțiilor financiare
- Fortificarea independenței băncii centrale în conformitate cu cele mai bune practici europene
- Realizarea prevederilor Strategiei de dezvoltare a sectorului financiar nebancar pentru anii 2011-2014
- Transpunerea practicilor europene privind reglementarea și supravegherea sistemului financiar-bancar
- Instituirea și asigurarea implementării eficiente a unor autorități independente de supraveghere, în conformitate cu standardele recunoscute la nivel internațional.
- Combaterea falsificării și spălării banilor
- Implementarea acquis-ului comunitar în domeniul financiar-bancar

EVOLUȚII

- După ce a fost supus consultărilor publice, Planul strategic al BNM pentru anii 2013-2017 a fost aprobat de către Consiliul de administrație al instituției la data de 1 octombrie 2012. Documentul stipulează 10 obiective strategice care urmează a fi atinse în următorii 5 ani. În linii generale, acestea vizează sporirea culturii corporative în cadrul BNM, a transparenței, credibilității și eficienței politicilor sale prin alinierea la bunele practici internaționale în acest domeniu.
- Integrarea Depozitarului Național de Valori Mobiliare în Sistemul Automatizat de Plăți Interbancare este una din condițiile necesare pentru constituirea Zonei de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzătoare cu Uniunea Europeană. Astfel, BNM a aprobat câteva modificări la Regulamentul cu privire la sistemul automatizat de plăți interbancare și la Regulamentul cu privire la supravegherea sistemului automatizat de plăți interbancare care urmează să asigure cadrul normativ necesar pentru realizarea acestui obiectiv. Totodată, banca centrală speră că noile reglementări vor permite popularizarea plăților fără numerar în urma diminuării esențiale a comisioanelor aferente acestor operațiuni.
- În cadrul ședinței Consiliului de Administrație al Băncii Naționale a Moldovei din 29.10.2012 a fost aprobat Conceptul cu privire la implementarea platformei unice de tranzacționare a instrumentelor monetar-valutare. Drept urmare, la 23 ianuarie 2013 a fost aprobat Regulamentul privind efectuarea operațiunilor pe piața valutară interbancară a Republicii Moldova, prin care se preconizează implementarea, începând cu 1 martie 2013, a platformei unice de tranzacționare a instrumentelor valutare. În acest context, BNM a venit cu inițiativa de a ajusta Regulamentul privind stabilirea cursului oficial al leului

moldovenesc față de alte valute străine. În particular, documentul va stipula în mod expres că platforma Bloomberg va fi noua sursă de bază pentru preluarea informației privind cross-cursurile valutilor străine față de dolarul SUA. Totodată, vor fi optimizate și procedurile de întocmire a Raportului cu privire la operațiunile băncilor pe piața valutară. Pentru operațiunile monetare implementarea platformei va fi graduală pe parcursul perioadei 1 iulie 2013 – 1 aprilie 2014. Obiectivul principal al acestor măsuri este modernizarea și eficientizarea platformelor de tranzacționare a instrumentelor valutare și monetare, fapt ce va permite și îmbunătățirea monitorizării din partea BNM a activităților respective.

- Drept urmare a recomandării Băncii Mondiale privind crearea Consiliului de Plăți din Republica Moldova, BNM a elaborat și supus discuțiilor publice proiectul Acordului de constituire a Consiliului respectiv. Acesta urmează să reprezinte un forum profesionist de cooperare și consultare din care vor face parte reprezentanți ai autorităților publice și instituții private. Scopul principal al Consiliului este susținerea obiectivului BNM privind promovarea plăților fără numerar și reducerea numerarului în circulație, fiind în concordanță și cu bunele practici internaționale în acest sens.
- Trecerea băncilor comerciale, de la 1 ianuarie 2012, la Standardele internaționale de raportare financiară (SIRF), urmată de modificarea și completarea Planului de conturi al evidenței contabile în băncile licențiate din Republica Moldova, a determinat necesitatea de ajustare a rapoartelor prezentate de bănci către BNM la noile cerințe internaționale. În acest context, banca centrală a lansat o serie de consultări publice privind noile instrucțiuni pentru completarea de către băncile comerciale a rapoartelor privind statistica monetară, ratele dobânzilor și trecerea la raportarea în format electronic pentru o serie de indicatori cu caracter prudențial. Totodată, BNM a elaborat un proiect de hotărâre care are drept scop actualizarea și optimizarea listei și numărului de rapoarte electronice prezentate de către bănci.
- În scopul eficientizării metodelor BNM de supraveghere a băncilor comerciale, au fost propuse spre examinare unele modificări și completări ale Instrucțiunii privind modul de întocmire și prezentare de către bănci a rapoartelor în scopuri prudențiale. Principalele prevederi țin de includerea unor rapoarte suplimentare privind persoanele afiliate băncilor, portofoliul angajamentelor de creditare și garanțiilor eliberate, imobilizările corporale luate în posesia băncii în schimbul rambursării creditelor, precum și depozitele mari. Totodată, pe lângă rapoartele trimestriale, băncile urmează să prezinte către BNM informații lunare despre structura portofoliilor de credite. Aceste măsuri vor extinde accesul băncii centrale la informația despre indicatorii cu caracter prudențial ai băncilor comerciale.
- BNM a continuat ajustarea cadrului regulator la cerințele SIRF care au intrat în vigoare de la începutul anului 2012 pentru băncile licențiate din Moldova. Astfel, a fost elaborat și supus dezbaterilor publice proiectul Instrucțiunii privind situațiile financiare consolidate FINREP. Documentul respectiv va obliga băncile să prezinte rapoartele FINREP în cazul în care acestea dețin controlul unei entități în care au investit, posedă investiții în entități asociate sau asocieri în participație.
- În contextul alinierii la standardele Băncii Centrale Europene privind instrumentele de politică monetară, fapt prevăzut și în Planul strategic al BNM pentru anii 2013-2017, banca centrală a elaborat proiectul Hotărârii Consiliului de Administrație „Cu privire la modificarea și completarea Regulamentului cu privire la operațiunile de piață deschisă ale Băncii Naționale a Moldovei cu valori mobiliare de stat”. Aceasta va permite BNM să efectueze operațiuni de piață deschisă cu valori mobiliare de stat cu termene mai mari de 180 de zile și, respectiv, va facilita accesul băncilor la un spectru mai larg de lichidități fapt ce va permite dezvoltarea pieței interne a VMS. Totodată, aceasta ar putea alimenta și interesul băncilor pentru valori mobiliare de stat cu termen mai lungi de timp, asigurând o finanțare mai stabilă și mai avantajoasă a deficitului bugetar.

- Conform Hotărârii nr. 50/8 din 30.11.2012 a Comisiei Naționale a Pieței Financiare, începând cu 1 februarie 2013, polițele de asigurare obligatorii de răspundere civilă auto – RCA și Carte Verde vor fi emise doar electronic prin intermediul Sistemului informațional automatizat de stat denumit – „RCA Data”. Măsura respectivă urmează să modernizeze infrastructura pieței de asigurări obligatorii din Moldova, asigurătorii având posibilitatea de a stabili mai exact primele grație evaluării mai corecte a riscurilor. Totodată, aceasta va permite monitorizarea mai bună a sistemului din partea CNPF și va facilita procesul de coordonare cu organele poliției rutiere pentru verificarea posesiei poliței de asigurare RCA, care este obligatorie pentru toți deținătorii de autovehicule.

PROBLEME MAJORE

- Deși Planul strategic al BNM pentru anii 2013-2017 stipulează în mod clar obiectivele principale ce trebuie realizate de către instituție în perioada stipulată, acțiunile necesare pentru atingerea acestor obiective nu sunt menționate sau sunt descrise foarte vag. De fapt, documentul nu este însoțit de un plan de acțiuni care ar descrie setul de măsuri necesare pentru realizarea fiecărui obiectiv în parte, perioadele de timp, structurile responsabile și resursele necesare. Lipsa acestor detalii ar putea afecta negativ credibilitatea actorilor implicați, dar și a societății civile privind atingerea obiectivelor stipulate. O altă problemă ține de perioada de timp alocată (5 ani), care este destul de scurtă, având în vedere volumul imens de sarcini ce necesită a fi îndeplinite. Totodată, unele obiective tind să aibă un caracter permanent, fiind actuale chiar și după expirarea perioadei de implementare a Planului (ex: dezvoltarea culturii corporative, asigurarea stabilității prețurilor, sporirea credibilității monedei naționale etc.).
- Problema transparenței privind structura acționarilor reali ai instituțiilor financiare bancare și nebancare a rămas nesoluționată până la finele anului 2012, fiind una din principalele restanțe de pe agenda autorităților publice. Prin urmare, Fondul Monetar Internațional a extins cu câteva luni cea de-a șasea revizuire a programului său în Moldova și, respectiv, a amânat pentru această perioadă debursarea tranșei de 49,6 milioane DST pentru consolidarea rezervelor valutare. Târăgănarea procesului de transparentizare a unui domeniu atât de vital pentru economia națională precum este cel financiar nu relevă decât influența puternică a unor cercuri de interese care, cel mai probabil, au penetrat adânc în cele mai importante instituții de stat din Republica Moldova.
- O serie de acțiuni din cadrul Strategiei de dezvoltare a pieței financiare nebancare pentru anul 2011-2014 și planificate pentru anul 2012 au rămas nerealizate sau realizate doar parțial. În mare parte, acestea țin de elaborarea Ghidului privind supravegherea și controlul pe piața financiară nebancară în baza estimării gradului de risc, elaborarea procedurilor de licențiere a participanților profesioniști la piața financiară nebancară în baza prevederilor acquis-ului comunitar, elaborarea și implementarea sistemului de audit și control intern, elaborarea cadrului normativ subordonat Legii privind fondurile de pensii facultative, preluarea funcției de ținere a registrelor de către Depozitarul Național al Valorilor Mobiliare.

CONCLUZII

- Progresul atins de BNM pe parcursul anului 2012 în alinierea cadrului regulator aferent sistemului financiar bancar la normele și practicile internaționale poate fi calificat drept unul destul de bun. Una din principalele realizări constă în ajustarea infrastructurii de monitorizare și raportare a sistemului bancar la Standardele Internaționale de Raportare Financiară care au intrat în vigoare de la începutul anului pentru instituțiile financiare. Astfel, o bună parte a activității băncii centrale a vizat optimizarea procedurilor de raportare și introducerea noilor formulare în concordanță cu prevederile internaționale. În acest sens,

a fost modificat și completat Planul de conturi al evidenței contabile în băncile licențiate, după ce a fost supus consultării publice. O altă evoluție importantă din acest an este aprobarea Planului Strategic al Băncii Naționale a Moldovei pentru anii 2013-2017. Acesta setează 10 obiective fundamentale și stipulează cadrul general pentru realizarea acestora. Deși documentul respectiv este prea general și nu este susținut de un plan clar de acțiuni pentru atingerea obiectivelor sale, acesta descrie viziunea băncii privind direcția de dezvoltare pe termen lung a instituției care corespunde și cu bunele practici internaționale. Dacă măcar jumătate din sarcinile asumate vor fi atinse, în următorii 5 ani BNM va trece la o etapă calitativ nouă de modernizare. Alte acțiuni importante din acest an întreprinse de banca centrală vizează fortificarea capacităților de monitorizare și supraveghere a sistemului bancar, inclusiv a modificărilor din structura acționarilor, precum și alinierea instrumentelor de politică monetară la normele europene. Un eșec major este incapacitatea de transparentizare efectivă a relațiilor de proprietate în sfera bancară, lucru care pune la risc relațiile Republicii Moldova cu principalii săi parteneri, inclusiv cu UE și FMI.

- Activitatea CNPF pe parcursul anului 2012 a dat anumite rezultate. Astfel, după circa 2 ani de consultări cu publicul, noua Lege cu privire la piața de capital a fost definitivată și votată în Parlament în lectură finală, urmând să intre în vigoare în 2013. Aceasta urmează să faciliteze accesul investitorilor străini din UE pe piața de capital din Republica Moldova, să elimine mai multe bariere birocratice ce țin de tranzacționarea acțiunilor și listarea companiilor pe piață și să nu mai oblige investitorii să apeleze la intermediari pentru efectuarea oricărei tranzacții. Un alt rezultat important în alinierea cadrului regulator al pieței financiare nebankare la normele internaționale este definitivarea proiectului de Lege privind instituțiile financiare nebankare. Aceasta vine să completeze vidul legislativ care reglementează activitatea acestor instituții prin stipularea clară a tipurilor de activitate permise și interzise, precum și a capitalului minim necesar pentru asigurarea stabilității sistemului. Totuși, stabilirea plafonului maxim de 120.000 lei pentru microcreditele care pot fi acordate de instituțiile financiare nebankare este prea restrictivă, inclusiv și în raport cu practicile europene. În pofida acestor evoluții, o serie de acțiuni din cadrul Strategiei pentru dezvoltarea pieței financiare nebankare pentru anii 2011-2014 și planificate pentru anul 2012 au rămas nerealizate sau realizate parțial, ceea ce ne face să calificăm progresul CNPF pentru această perioadă drept unul moderat.

PROGNOZE PENTRU 2013

- Deși există o rezistență din partea unor centre de influență care doresc să frâneze procesul de transparentizare a structurii acționariatelor la instituțiile financiare, autoritățile de la Chișinău nu vor avea alte opțiuni decât să ajusteze cadrul legal în acest sens, chiar în prima jumătate a anului 2013. De fapt, obligarea efectivă a băncilor comerciale și a altor instituții financiare să divulge persoanele fizice care stau în spatele firmelor deținătoare a pachetelor de acțiuni este o premisă pentru menținerea bunelor relații dintre țara noastră și partenerii internaționali, în special, cu FMI. Prin urmare, transparentizarea sectorului financiar urmează a fi una din principalele obiective de pe agenda autorităților publice de resort în perioada imediat următoare.
- O altă prioritate ține de restructurarea cât mai rapidă a creditelor neperformante acumulate la singura bancă cu capital majoritar de stat - „Banca de Economii” S.A.. Importanța sistemică a acesteia, atât din punct de vedere economic (12% din activele sistemului bancar), cât și social (cea mai densă rețea de filiale în țară), obligă autoritățile să întreprindă acțiuni cât mai urgente pentru remedierea problemelor, fără a cauza externalități negative pentru alte bănci. În acest sens, BNM, Ministerul Finanțelor, Comitetul pentru Stabilitate Financiară și alte instituții urmează să întreprindă o serie de acțiuni consolidate orientate

spre: (i) facilitarea executării gajului în cazul debitorilor în stare de faliment și rambursării restului creditelor clasificate drept neperformante; (ii) optimizarea unor cheltuieli operaționale în vederea stimulării rentabilității băncii; (iii) implicarea mai activă în restructurarea internă a băncii; și (iv) asigurarea unui nivel suficient de lichidități pentru a nu perturba activitatea băncii.

- Cazul de la B.C. „Banca de Economii” S.A. a dezvoltat o serie de carențe la capitolul supravegherii din partea BNM a activității bancare. Prin urmare, în viitorul apropiat vor urma mai multe acțiuni menite să fortifice capacitățile băncii centrale în acest domeniu. În particular, acestea vor viza extinderea accesului BNM la indicatorii prudențiali ai băncilor comerciale, iar inițiativele de transparentizare a structurii acționariatelor vor contribui pozitiv la acest proces.
- Având în vedere intrarea în vigoare în 2013 a noii Legi privind piața de capital, eforturile CNPF în viitorul apropiat vor fi concentrate pe aducerea cadrului normativ în concordanță cu prevederile noii legi. În particular, pentru asigurarea aplicării eficiente a noii legi, urmează de detaliat noile reguli de activitate a societăților de investiții. Potrivit estimărilor specialiștilor de la CNPF, acesta va implica elaborarea a circa 40 de acte normative, fapt ce va solicita eforturi considerabile din partea instituției.

INSTITUȚII DE REGLEMENTARE A PIEȚII

OBLIGAȚIILE DE REFORMĂ ASUMATE DE REPUBLICA MOLDOVA

De la începutul relațiilor de cooperare dintre Republica Moldova și UE accent sporit a fost pus pe funcționarea eficientă a instituțiilor de reglementare a pieții în Moldova, ceea ce este de înțeles, având în vedere faptul că acestea erau foarte tinere și nu aveau la bază un cadru legislativ adecvat. Odată cu avansarea relațiilor dintre Moldova și UE și trecerea la etapa de negocieri asupra Zonei de Liber Schimb Aprofundată și Cuprinzătoare, acest aspect devine și mai important, pentru că UE oferă companiilor moldovenești condiții de concurență onestă pe propria piață, dar dorește ca și companiile europene să fie tratate asemenea pe piața Republicii Moldova. Astfel, Planul de Acțiuni UE-Moldova, precum și Planul de Acțiuni pentru implementarea Recomandărilor Comisiei Europene în vederea instituirii ZLSAC, acordă o mare importanță cadrului legal și modului de funcționare a instituțiilor de reglementare a pieții, și anume: Agenției Naționale pentru Protecția Concurenței (ANPC), Agenției Naționale pentru Reglementare în Energetică (ANRE), Agenției Naționale pentru Reglementare în Comunicații Electronice și Tehnologia Informației a Republicii Moldova (ANRCETI), Agenției pentru Achiziții Publice, Agenției de Stat pentru Proprietatea Intelectuală (AGEPI), Institutului Național de Metrologie etc. De fapt, la acest moment majoritatea acestor agenții trebuiau deja să funcționeze având la bază un cadru legal modificat și armonizat cu principiile UE, iar principala preocupare să fie implementarea noilor legi și regulamente. Totuși, procesul a decurs mult mai lent: unele agenții au fost mai disciplinate în promovarea schimbărilor legislative și normative, de obicei, în aspecte în care interesele politice erau mai mici; alte agenții au fost mult mai lente.

EVOLUȚII

În ultimul trimestru al anului 2012 au avut loc mai multe evenimente, prin care instituțiile de reglementare a pieții fie au îndeplinit noi acțiuni asumate în Planul de Acțiuni, fie au soluționat unele restanțe mai vechi, care, în cele din urmă, sunt menite să apropie Republica Moldova de standarde europene sau să eficientizeze activitatea acestor instituții:

- După ce în trimestrul II al anului au fost adoptate principalele legi în domeniul concurenței – legea privind concurența și legea privind ajutorul de stat – în trimestrul IV Consiliul Concurenței și-a continuat activitatea de elaborare a regulamentelor ce urmează să completeze aceste legi. Astfel, au fost lansate consultările publice pe marginea proiectelor de regulamente și au fost plasate pentru consultare publică patru proiecte: 1) proiectul Regulamentului privind evaluarea acordurilor verticale anticoncurențiale; 2) proiectul Regulamentului privind concentrările economice; 3) proiectul Regulamentului privind forma de notificare, procedura de examinare și adoptare a deciziilor în domeniul ajutorului de stat; și 4) proiectul Regulamentului privind stabilirea poziției dominante pe piață și evaluarea abuzului de poziție dominantă.
- În cadrul activităților Proiectului de Twinning „Sprijin pentru implementarea și respectarea politicii în domeniul concurenței și ajutorului de stat”, Consiliul Concurenței a organizat discuții pe marginea ajutorului de stat cu reprezentanții administrațiilor publice locale din Regiunea de Dezvoltare Centru a Republicii Moldova (președinți și vicepreședinți de raioane, primari și viceprimari).
- Și ANRE s-a implicat mai activ în unele aspecte ce țin de domeniul concurenței. În scopul excluderii concurenței neloiale și evitării discriminării consumatorilor, în octombrie Guvernul a avizat pozitiv proiectul de modificare a legii cu privire la piața produselor petroliere, proiect ce prevede excluderea obligativității companiilor petroliere de a dispune de capacități de stocare de 5 mii de tone și capital propriu de 8 mln. MDL, la obținerea licenței de activitate, propuneri expuse anterior și susținute de ANRE. Însă ANRE privește negativ propunerea de modificare a mecanismului de formare a prețurilor de panou și

posibilitatea ca marii consumatori de carburanți, cum ar fi agricultorii, să poată importa produse petroliere pentru consumul propriu, fără a avea nevoie de o licență de import (și fără dreptul de a le comercializa). Plafonarea prețurilor contravine principiilor economiei de piață și ar putea pune în pericol securitatea furnizării carburanților în țară și generează riscul ca importatorii mari și să forțeze eliminarea de pe piață a comercianților mici, conform opiniei ANRE.

- Consiliul de administrație al ANRE a elaborat Proiectul Regulamentului privind procedurile de achiziții a bunurilor, lucrărilor și serviciilor, utilizate în activitatea reglementată a întreprinderilor din sectorul energetic, care urmează să stabilească reguli unice și transparente privind procurările de bunuri, lucrări și servicii pentru toate întreprinderile din sectorul energetic. Proiectul a fost plasat pe site pentru consultări publice. Acesta conține prevederi referitor la necesitatea organizării de licitații transparente, cu posibilitatea participării tuturor potențialilor furnizori de bunuri, lucrări, servicii.
- De asemenea, consiliul de administrație al ANRE a aprobat în decembrie cele două noi metodologii de calculare a tarifelor la energia electrică (Metodologia de calculare, aprobare și ajustare a tarifelor pentru serviciul de distribuție a energiei electrice și Metodologia de calculare, aprobare și ajustare a tarifelor reglementate de furnizare a energiei electrice consumatorilor finali) care sunt aplicate din 2013. Amintim că noile metodologii au la bază recomandările Băncii Mondiale, ale Comisiei Europene și ale secretariatului Tratatului Comunității Energetice.
- Conform concluziilor a două studii realizate de ANRCETI, publicate în trimestrul IV al anului, S.A. „Moldtelecom” continuă să dețină puterea semnificativă pe piața accesului cu ridicata la infrastructura de rețea la un punct fix și pe piața accesului cu ridicata în bandă largă. Astfel, S.A. „Moldtelecom” urmează să fie desemnată de către Consiliul de Administrație al ANRCETI drept furnizor cu putere semnificativă pe aceste piețe și asupra acestora se mențin obligațiile impuse anterior⁶⁰ referitor la: (i) asigurarea accesului la unele elemente specifice ale rețelei proprii; (ii) asigurarea transparenței; (iii) controlul tarifelor, inclusiv fundamentarea tarifelor în funcție de costuri; (iv) neadmiterea discriminării; (v) ținerea evidenței contabile separate.
- În luna decembrie, atât Parlamentul Republicii Moldova, cât și Parlamentul European au ratificat Acordul între Republica Moldova și Uniunea Europeană cu privire la protecția indicațiilor geografice ale produselor agricole și alimentare care se încadrează în prevederile viitoarei ZLSAC, aceasta fiind, de fapt, o condiție pentru continuarea negocierilor comerciale. Conform acordului, Moldova și UE se obligă să asigure reciproc protecția indicațiilor geografice pentru produse alimentare, vinuri și băuturi spirtoase, însă Republica Moldova va beneficia de o perioadă de tranziție de 5 ani. AGEPI urmează să elaboreze planul de acțiuni privind implementarea acordului dat împreună cu Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare și Serviciul Vamal.
- În noiembrie 2012 s-a decis asupra inițierii negocierilor asupra Acordului dintre Guvernul Republicii Moldova și Organizația Europeană de Brevete privind validarea brevetelor europene. Având în vedere aspirațiile europene ale Republicii Moldova și procesul de armonizare a cadrului legislativ național privind protecția invențiilor, acest acord este unul prioritar de care vor beneficia în special utilizatorii sistemului național de brevete. Însă beneficiile pe termen lung sunt mult mai importante, pentru că acesta poate contribui la stimularea inovațiilor, transferul de tehnologii și crearea unui climat investițional mai favorabil în cazul în care și alte politici de CDI și de reglementare a afacerilor sunt favorabile.
- Tot în luna noiembrie, Guvernul a aprobat Strategia Națională în domeniul Proprietății Intelectuale până în anul 2020 și Planul de Acțiuni de implementare a Strategiei pentru anii

⁶⁰ Obligații impuse prin Hotărârea ANRCETI nr.05/2011 și Hotărârea ANRCETI nr.06/2011;

2012-2014. Printre obiectivele enumerate în Strategie se include și perfecționarea continuă a cadrului normativ din domeniul proprietății intelectuale, inclusiv prin armonizarea sa cu legislația UE și implementarea tratatelor internaționale în domeniu.

- În domeniul achizițiilor publice a fost elaborat Planul calendaristic de realizare a măsurilor de eficientizare a sistemului de achiziții publice, care prevede un șir de măsuri pentru anul 2013 de perfecționare a cadrului normativ, inclusiv adoptarea câtorva regulamente ce lipsesc în prezent: (i) Regulamentul cu privire la realizarea achizițiilor publice prin sistemul dinamic de achiziții; (ii) Regulamentul cu privire la realizarea achizițiilor publice prin licitație electronică; (iii) Regulamentul privind realizarea achizițiilor publice prin dialog competitiv; (iv) Regulament privind realizarea achizițiilor publice prin proceduri negociate; (v) Regulamentul privind realizarea achizițiilor publice prin intermediul licitației limitate.
- La 26 decembrie a fost aprobat de către Guvern Planul național de armonizare a legislației pentru anul 2013, printre care sunt planificate și unele acțiuni ce se referă la activitatea anumitor instituții de reglementare a pieții. Printre acestea sunt: (i) elaborarea unei legi noi privind supravegherea pieții; (ii) modificarea legii privind achizițiile publice; (iii) elaborarea legii privind atribuirea contractelor sectoriale de achiziție publică; (iv) elaborarea legii privind comercializarea la distanță a serviciilor financiare de consum.

PROBLEME MAJORE

Deși în ultimul trimestru al anului 2012 activitatea agențiilor de reglementare a pieței a fost mai intensă, totuși rămân încă valabile mai multe probleme menționate în edițiile precedente ale Euromonitorului:

- Progresul este lent în ceea ce privește crearea și acreditarea tuturor laboratoarelor, cu impact negativ nu doar asupra negocierilor ZLSAC, dar și asupra comerțului curent dintre Moldova și UE. Din cauza nivelului subdezvoltat al infrastructurii calității, chiar dacă UE ar anula toate tarifele vamale în calea exporturilor moldovenești, acestea oricum nu ar putea intra pe piețele europene.
- Transparență redusă în achizițiile publice rămâne o problemă. Deși legislația în domeniul achizițiilor publice a fost îmbunătățită, într-o anumită măsură, încă persistă multe lacune ce trebuie eliminate. Însuși procesul de achiziții publice la multe instituții de stat și APL-uri este foarte defectuos. Mai mult ca atât, chiar în cazul depistării unor nereguli de către Curtea de Conturi, acestea nu sunt înlăturate, iar persoanele responsabile rămân nesancționate.
- Comunicarea între agențiile de reglementare și Guvern este de multe ori defectuos. Propunerile agențiilor sunt examinate cu întârziere la ședințele Guvernului, iar soluționarea divergențelor poate dura chiar și mai mult. Aceasta explică de ce monopolurile din unele sectoare nu pot fi înlăturate și nici reglementate în modul corespunzător. Este vorba mai ales de monopolurile de stat, pentru înlăturarea cărora nici nu există motivație suficientă.

CONCLUZII

În pofida faptului că acțiunile planificate pentru crearea unui cadru legal onest pentru toți agenții economici și reformarea instituțiilor de reglementare a pieții au decurs lent, anul 2012 poate fi memorizat și pentru realizarea, chiar dacă cu întârziere, a unor aspecte importate, printre care:

- Adoptarea legii concurenței și legii ajutorului de stat, după aproape doi ani de la lansarea primelor versiuni ale acestor proiecte de legi. Prima lege deja a intrat în vigoare în septembrie 2012, iar legea ajutorului de stat urmează să intre în vigoare în vara anului 2013. O considerăm o evoluție majoră prin importanța domeniului dat, dar în același timp controversată: mediul de afaceri nu a rămas satisfăcut de prevederile și calitatea legilor, deși impactul acestor legi depinde și de conținutul regulamentelor care în prezent sunt în proces

de elaborare și de modalitatea de implementare. Totuși, în pofida progresului în domeniul elaborării legislației în domeniu în anul 2012, concurența pe piață nu a fost asigurată. Mai mult ca atât, au existat momente când atât ANPC, cât și ANRE au rămas pasive la evoluțiile de pe piață privind presupusa înțelegere de cartel între companiile petroliere. Deși o parte din vină poate fi atribuită inexistenței legislației și a ghidurilor respective, aceasta nu trebuia să fie un impediment pentru soluționarea problemei, sau cel puțin implicarea agențiilor date în această situație.

- Progresul în domeniul drepturilor de proprietate intelectuală a fost unul major, în cea mai mare parte fiind respectați și termenii limită pentru recomandările CE: (i) a fost armonizată o parte din legislația națională și există un plan de armonizare în continuare a acesteia; (ii) Strategia Națională în domeniul Proprietății Intelectuale până în anul 2020 aprobată de Guvern are la bază principii ale UE, vectorul european al țării noastre și ține cont de alte documente naționale și recomandări în domeniul dat; (iii) Moldova a semnat și o serie de acorduri importante pentru continuarea negocierilor ZLSAC și pentru protecția și promovarea obiectelor de proprietate intelectuală pe plan internațional.
- Agricultura rămâne un sector nereglementat sub aspectul transparenței ajutorului de stat. Acest sector de fapt beneficiază cel mai mult de ajutor de stat prin intermediul subvențiilor, iar modalitatea de distribuire a acestora pe parcursul mai multor ani este una inechitabilă. Această situație va continua, prin excluderea sectorului din domeniul de acoperire a legii privind ajutorul de stat și prin lipsa unui cadru separat pentru acest sector.
- Nu s-a produs niciun progres în crearea, testarea și acreditarea laboratoarelor, ceea ce are un impact negativ asupra comerțului în prezent, poate prelungi procesul de negocieri, și chiar după semnarea ZLSAC va împiedica producătorii moldoveni să beneficieze de potențialele avantaje.
- În anul 2012 a fost creată Agenția pentru Protecția Consumatorilor. Chiar dacă nu are rol de reglementare, Agenția respectivă este esențială pentru asigurarea drepturilor consumatorilor – un pilon de bază al unei economii de piață moderne. Agenția respectivă are însă nevoie de suport pentru consolidarea sa instituțională, inclusiv sub aspectul resurselor umane, tehnice și financiare. Totodată, este necesară modificarea cadrului legal existent în domeniul supravegherii pieții, trebuie de asigurat o comunicare și o colaborare mai intensă cu Serviciul Vamal. Deocamdată nu există o metodologie de planificare a activităților de supraveghere a pieței bazată pe analiza riscurilor. Și cel mai grav, Agenția suferă din cauza insuficienței capacităților de testări de laborator.

PROGNOZE PENTRU 2013

- Deși legile în domeniul concurenței au fost deja adoptate, implementarea lor cu succes va lua timp, în primul rând din cauza regulamentelor suplimentare, care nu au fost incluse în textul de bază al legii și care sunt încă în proces de elaborare. La acestea se mai adaugă și nemulțumirile sectorului de afaceri la unele aspecte privind penalitățile și atribuțiile prea mari pe care și le păstrează ANPC.
- Criteriile de subvenționare în agricultură nu sunt clare și echitabile, iar acest sector nu este reglementat de legea ajutorului de stat, de aceea practicile nelocale în subvenționarea unui domeniu atât de important vor continua.
- Monopolurile de stat au puține șanse să dispară în curând dacă întreprinderile date nu vor fi privatizate. Nici legislația nouă din domeniul concurenței nu va putea soluționa acest aspect, având în vedere interesele politice și pârghiile de influențare utilizate în campaniile electorale, care sunt deja aproape.

POLITICI COMERCIALE

OBLIGAȚIILE DE REFORMĂ ASUMATE DE REPUBLICA MOLDOVA

Obligațiile de reformă, în special în termeni de ajustare a cadrului regulator, asumate de Republica Moldova au fost în mare parte îndeplinite. Acest fapt este demonstrabil inclusiv și prin avansarea negocierilor cu UE. Implicarea sectorului privat de pe ambele maluri ale Nistrului, în special a celui din domeniul agricol dar și industrial, la elaborarea pozițiilor de negocieri și planificarea instrumentelor de protecție comercială rămâne o necesitate importantă, în special dacă se dorește ca producătorii să reziste concurenței din UE, să-și sporească competitivitatea și să obțină beneficii reale dintr-o viitoare ZLSAC. Pornind de la prevederile Programului de activitate al Ministerului Economiei pentru anul 2012, principalele obiective setate aferente comerțului și cooperării economice internaționale au fost în mare parte realizate.

EVOLUȚII

- Cea mai însemnată realizare în trimestrul 4 al anului 2012 poate fi considerat progresul obținut în procesul negocierilor pe marginea ZLSAC în cadrul runde a patra. În cadrul negocierilor au fost discutate ofertele tarifare privind accesul bunurilor pe piață, s-a făcut un schimb de oferte privind accesul pe piața serviciilor, au continuat în același timp discuțiile asupra capitolelor ZLSAC privind proprietatea intelectuală, măsurile sanitare și fitosanitare și barierele tehnice.
- Concomitent, o realizare importantă a fost obținută în cadrul celei de a cincea runde de negocieri care s-a desfășurat recent la Chișinău, în perioada 21 – 23 ianuarie 2013. Conform rezultatelor obținute până la etapa actuală, agenții economici din țară vor avea posibilitatea de a exporta aproximativ 9700 grupe de mărfuri fără a fi supuse taxelor de import în țările Uniunii Europene. Circa 30 de produse vor fi exportate în baza cotelor care au fost negociate ținând cont de potențialul autohton estimat de producere și exportare, acestea fiind propuse pentru cel puțin 10 ani înainte. În sectorul agricol, s-au discutat activ volumele cotelor la carne, ouă, zahăr, legume și fructe, cereale, vin, țigări, fiind pus un accent sporit asupra necesității corespunderii acestora standardelor de calitate necesare pentru a fi exportate pe piața UE.
- Ministerul Economiei și-a luat angajamentul să ajusteze estimativ până la finele anului curent cadrul național de infrastructură a calității la cerințele UE. În acest scop, pe parcursul anului curent, din fondurile structurale europene vor fi investite circa 30 mln EUR pentru dotarea tehnică a laboratoarelor de testare și certificare a produselor. Un alt domeniu la fel de important este dezvoltarea proiectelor orientate spre ridicarea competitivității produselor autohtone și promovarea acestora pe piața internațională.
- Cu referință la anumite categorii de mărfuri sensibile pentru țară, cum ar fi unele materiale de construcție, articole textile finite, mobilă și altele, a fost negociată o perioadă de tranziție de 5–7 ani în dependență de produsul concret, anticipându-se ca întreprinderile corespunzătoare să îmbunătățească în această perioadă de timp competitivitatea produselor sale.
- În domeniul serviciilor, a fost efectuat un schimb de oferte privind liberalizarea anumitor sectoare de servicii. Ofertele inițiale ale părților privind liberalizarea serviciilor sunt bazate pe angajamentele asumate de către Republica Moldova și UE în cadrul Acordului GATS al OMC. Delegațiile au discutat posibilitatea încheierii unui acord nou cu un grad de liberalizare mai înalt decât cel prezent, dar și cu asumarea unor noi angajamente în sectoarele care prezintă interes pentru părți. Următoarea rundă de negocieri e planificată pentru luna martie 2013. Conform estimărilor echipei de negocieri ar putea fi ultima rundă în cadrul acestui proces, fiind complimentată de conferințe video între părți pentru definitivarea Acordului. Comisia Europeană a salutat din nou progresele înregistrate de către

Republica Moldova în realizarea Planului de acțiuni privind implementarea recomandărilor UE pentru negocierea instituirii Zonei de Liber Schimb Aprofundate și Cuprinzătoare, care au fost reflectate în Raportul de progres.

PROBLEME MAJORE

- Implementarea eficientă a actelor legislative aprobate continuă să fie un punct slab ținând cont de capacitățile instituționale și de implementare limitate ale autorităților corespunzătoare. Concomitent, este deocamdată neclar impactul pe care îl va avea ZLSAC asupra sectorului agricol al țării. Modificările și adaptările aduse cadrului legislativ actual, ca urmare a procesului de negocieri, pot conduce la diversificarea exporturilor și creșterea generală a competitivității. Cu toate acestea, până la această dată nu s-au efectuat evaluări cantitative sau calitative analitice (studii sau rapoarte) privind gradul de pregătire a producătorilor agricoli interni și a exportatorilor de a face față concurenței. Mai mult decât atât, ZLSAC nu va elimina prețurile minime aplicate pe piața UE pentru produsele agricole, astfel problema calității mărfurilor exportate rămâne o prioritate.
- Continuă să persiste problema dificilă a regiunii din stânga Nistrului. Ca și parte componentă a negocierilor în runda a treia, a fost organizată o masă rotundă la Tiraspol, menită să informeze agenții economici din stânga Nistrului despre prioritățile, avantajele, dar și obligațiunile oferite de ZLSAC. Totuși, organizarea de întruniri periodice de informare nu este suficientă, acest fapt fiind în special vizibil odată ce negocierile pe ZLSAC avansează în ritm rapid. În cadrul runde a patra discuțiile cu partea transnistreană nu au adus careva beneficii palpabile procesului de negocieri, astfel încât status-quo-ul rămâne pe ordinea de zi.
- Crearea și funcționarea Agenției Naționale pentru Securitatea Alimentară a fost identificată de UE ca premisă pentru instituirea unei ZLSAC. Legea nr. 113 adoptată în februarie 2012 prevede crearea Agenției și definește competențele specifice ale acesteia. Totuși, există anumite semnale că procesul de constituire efectivă a Agenției tergiversează, directorul Agenției fiind numit abia în ianuarie 2013. Concomitent, este necesară consolidarea cadrului legislativ în acest domeniu.

CONCLUZII

- Negocierile asupra ZLSAC au avansat considerabil în anul 2012, în special în a doua jumătate, când au avut loc 3 runde de negocieri. Au fost adoptate importante acte legislative pentru armonizarea legislației naționale în domeniul comercial, standardizării, administrării vamale etc. Au fost convenite bunurile, comerțul cu care urmează a fi acoperit de cote tarifare și cele pentru care nu vor exista nici un fel de limite tarifare sau cantitative. În același timp, neimplicarea activă a reprezentanților companiilor din stânga Nistrului în procesul de negocieri va avea un impact negativ asupra felului în care interesele regiunii vor fi reflectate în Acord.
- În 2012, s-au produs și câteva importante progrese pe plan legislativ. Cele mai importante evoluții sunt următoarele:
  - Adoptarea a trei acte legislative care reglementează domeniul acreditării, metrologiei și standardizării – Legea nr.235 cu privire la acreditare și evaluarea conformității, Legea nr.233 pentru modificarea Legii cu privire la metrologie și Legea nr.32 pentru modificarea legii cu privire la activitatea de standardizare;
  - Aprobarea Strategiei Naționale privind Securitatea Alimentară a Republicii Moldova pentru perioada 2011 – 2015;
  - Adoptarea Legii nr.113 cu privire la principiile și cerințele generale ale legislației privind siguranța alimentelor;

- Aprobarea Hotărârii de Guvern nr.357 din 1 iunie 2012 cu privire la normele sanitar-veterinare ale marketingului și importului cărnii de pui și ouălor.
- Totuși, implementarea eficientă a actelor legislative și normative adoptate este dificilă ținând cont capacitățile instituționale extrem de reduse ale autorităților vizate. Mai mult decât atât, până la moment încă nu este foarte clar estimat impactul ZLSAC asupra sectorului agricol și nici cum acesta va fi implementat în regiunea transnistreană.

PROGNOZE PENTRU 2013

Viteza cu care derulează negocierile pe marginea ZLSAC este de-a dreptul impresionantă. Este clar și firesc că autoritățile moldovenești nu doresc să rateze fereastra de oportunitate geopolitică oferită în 2013. Totuși, pe fundalul deficitului bugetar și perspectivelor relativ sumbre de creștere economică pentru 2013, punerea în practică a ajustărilor legislative efectuate în 2012 va comporta costuri substanțiale și acest fapt trebuie să fie analizat cu precauție, mai ales dacă ținem cont de evoluția situației economice din țară, dar și din regiune. Un aspect la fel de important este și estimarea corectă a capacităților financiare de implementare a modificărilor și ajustărilor cadrului legislativ, identificarea potențialelor surse de finanțare și administrarea corectă și responsabilă a mijloacelor obținute. Informarea agenților economici și factorilor de decizie din stânga Nistrului rămâne o sfidare majoră, pe care nu o vedem soluționată în 2013. La nivel politic, dialogul dintre părți necesită demonstrarea de voință politică clară și viziune comună. Lipsa acesteia, ar putea deteriora perspectivele de implicare a mediului privat și de colaborare dintre agenții economici de pe ambele maluri, ori liberalizarea comerțului va aduce avantaje substanțiale, în special în termeni de competitivitate. În termeni de perspectivă apropiată, în special avându-se în vedere prognozele de semnare a Acordului de Asociere în toamna anului 2013, problema implicării agenților economici din regiunea transnistreană ar trebui să revină în topul agendei de negocieri.

DEZVOLTAREA DURABILĂ ȘI PROMOVAREA DIALOGULUI SOCIAL

OBLIGAȚIILE DE REFORMĂ ASUMATE DE REPUBLICA MOLDOVA

În conformitate cu Planul de Acțiuni UE – Republica Moldova și cu prevederile Planului de Acțiuni privind implementarea recomandărilor Comisiei Europene pentru instituirea Zonei de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător (ZLSAC), Republica Moldova și-a asumat o serie de angajamente ce țin de protecția mediului și promovarea dialogului social. Următoarele măsuri au fost identificate ca fiind prioritare pentru asigurarea durabilității și a echității în utilizarea resurselor publice de care dispune Republica Moldova:

- Instituirea Consiliului Economico-Social, cu suportul Comisiei Europene prin programul TAIEX și elaborarea unei legi care va reglementa activitatea Consiliului, structura și statutul acestuia;
- Sporirea accesului la informația de mediu și promovarea participării publicului la adoptarea deciziilor de mediu, inclusiv prin implementarea Convenției de la Aarhus;
- Implementarea acquis-ului comunitar în domeniul protecției mediului.

EVOLUȚII

- În trimestrul patru practic nu au fost înregistrate progrese demne de atenție și care s-a încadra în prevederile Planului de Acțiuni. Proiectul de lege înaintat în Parlament privind majorarea resurselor financiare alocate din Fondul Ecologic Național pentru protecția fondurilor forestiere și extinderea terenurilor cu vegetație forestieră nu a fost votat. În Euromonitor nr.26 am exprimat atitudine negativă vizavi de obiectivele urmărite prin aceste amendamente și am atenționat despre posibilele efecte distorsionante induse de respectiva lege.
- Asigurarea accesului publicului la informația de mediu, precum și realizarea obligațiilor asumate în cadrul Convenției Aarhus (reiterate în Planul de Acțiuni Moldova-UE) privind accesul la informație, justiție și participarea publicului la adoptarea deciziilor în domeniul mediului figura pe agenda legislativă a Ministerului Mediului pentru anul 2012, planificându-se examinarea acestuia de către Guvern în trimestrul patru al anului trecut. Proiectul dat încă nu a fost examinat de Guvern.
- O altă obligație „dificilă” asumată de Republica Moldova este crearea Consiliului Economico-Social. Ministerul Muncii, Protecției Sociale și a Familiei (MMPSF) a inițiat încă în 2011 un grup de lucru cu participarea partenerilor de dezvoltare (patronate, sindicate) cu scopul de a crea o platformă pentru reprezentarea tuturor intereselor în procesul de luare a deciziilor publice, dar constatăm din nou că nu au fost întreprinse măsuri efective în acest sens. Deși membrii grupului de lucru tripartit au convenit la începutul anului 2012 asupra necesității creării Consiliului Economico-Social, nu a fost inițiat nici un proiect de act normativ sau legislativ care ar reglementa activitatea Consiliului, structura și statutul acestuia.

PROBLEME MAJORE

- După cum am constatat și în precedentele ediții ale Euromonitorului, domeniile de dezvoltare durabilă și promovarea dialogului social sunt victimele miopiei politice și a intereselor înguste ale decidenților de politici care nu întotdeauna sunt pregătiți să extindă sfera celor implicați în procesul de luare a deciziilor. În domeniul dezvoltării durabile, existența unor ONG-uri foarte active face posibil un anumit dialog de politici, însă în trimestrul 4, 2012 am constatat că autoritățile de politici din domeniu sunt vulnerabile atunci când este vorba de alocarea transparentă a resurselor financiare pe proiecte și prevenirea oricărui conflict de interese.

CONCLUZII

- Nu putem să invocăm nici un progres cât de cât important în implementarea obligațiilor prevăzute de Planul de Acțiuni nici în domeniul dialogului social, nici în cel al dezvoltării durabile. Dialogul social se produce în anumite formate care presupun, de multe ori, mai degrabă informarea unilaterală, decât dialogul substanțial și luarea în considerație a opiniilor partenerilor sociali. Domeniul dezvoltării durabile în continuare a fost victima unor abordări foarte înguste de politici, în cadrul cărora dezvoltarea durabilă este atribuită politicilor de mediu și nu este văzută ca un principiu fundamental al politicilor.

PROGNOZE PENTRU 2013

- Este destul de probabil ca Consiliul Economico-Social să fie formal creat în 2013, ținând cont de obiectivul Guvernului de a-și respecta, în ajunul eventualei semnări a Acordului de Asociere în noiembrie 2013, a cât mai multe obligații din cele asumate față de UE. Totuși, există riscul ca structura și statutul să fie modelate astfel încât rolul consultativ al acestuia să nu reducă din beneficiile celor care deja sunt parte a procesului de decizii de politici (Guvern, sindicate, patronate).
- Ne așteptăm și în continuare ca deficiențele coordonării inter-ministeriale în domeniul dezvoltării durabile să reducă impactul aplicării Convenției de la Aarhus. Dezvoltarea durabilă continuă să fie văzută ca un domeniu îngust de politici, atribuit Ministerului Mediului, și nu ca un aspect orizontal care trebuie să fie reflectat în toate politicile sectoriale. În mod special, este necesară îmbunătățirea dialogului de politici între Ministerul Mediului, Ministerul Educației și Ministerul Economiei.

DESPRE ORGANIZAȚII

Asociația pentru Democrație Participativă ADEPT este o organizație Asactivitatea în Republica Moldova. ADEPT a fost înregistrată în ianuarie 2000 și a obținut statutul de organizație de utilitate publică. ADEPT este un centru analitic și practic care oferă expertiză asupra proceselor electorale și democratice din Republica Moldova. Misiunea ADEPT este de a promova și susține participarea cetățenească la toate aspectele vieții publice.

EXPERT-GRUP este un centru analitic independent care își desfășoară activitatea în Republica Moldova. Fiind o organizație neguvernamentală, EXPERT-GRUP nu este afiliat politic și decide în mod independent asupra strategiei sale instituționale. Misiunea EXPERT-GRUP este de a contribui la dezvoltarea economică și democratică a Republicii Moldova și la consolidarea competitivității sale internaționale. Instrumentele practice prin care EXPERT-GRUP urmărește misiunea sa sînt analizele și cercetările efectuate la standarde internaționale de calitate. Domeniile principale de expertiză ale organizației sînt politicile economice, de integrare europeană, managementul privat și public.